ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. ԹԻՒ 8

21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1914

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ — ԱՂՕԹՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՄԵՐԱՇԽ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ — ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ՆԿՆՂԵՑԱՍՒՐ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵԹԻՒՆ Պ. ՏՈՒՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՏԻ. ՔՈՒՂԵՔ ԱՌ ՎԱՂԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ՊՂՋԻ ԽԱՆ

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՅԱՏԱԿԸ Ե. Ա. Ջ. ՂՈՑԵԱՆ

ՔԱՐՈԶ — ՎԻՐ. Մ. Կ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՏՂԱՑՈՑ ԷՔ — ԱՌՈՂՋ ԵՒՍԵՐ

ԱՌՈՂՋ ԳՐՈՂԸ — ՎԻՐ. Հ. Յ. ՊԱՐՈՆԱՆՑԻՐ

ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակիչ և Պատասխանատու

ՊԱՇՏՕՆԷԱ ՀԱՒՈՒՍ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اوداپر هفته‌لق غزته — درسعادته بابیل هاوسده — مدیر مسئولی صمویول ق. هاروتیونیان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ: — Վեր. Տէր Ֆ. Ու. Մէքալըմ, Վեր. Յ. Ա. Ճէճիզեան, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան

Աշխատակցութեամբ Հայ և Օտարազգի Ծանօթ գրողներու

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ· — Թուրքիոյ համար **40** դահեկան, Ամերիկայի համար **2** տոլար, Անգլիոյ համար **8** շիլին, ուրիշ երկիրներու համար **10** Ֆրանք: Ձեռքէ կը ծախուի հատը **40** փարայի:

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԴԵՌԱՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: — Ամեն տեղւոյ համար **6** դահեկան: Տարեկան **75** դահեկանի փոխարէն միւնուոյն հասցէին **15** թերթ կը դրկուի, իսկ **108** դահեկանի փոխարէն **25** թերթ կը դրկուի·

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն դրութիւն պէտք է ուղղուի Վեր. Ֆ. Ու. Մէքալըմի հասցէին, Պայպըլ-Հաուս, Կ. Պոլիս

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ՇԱՆՈՒԻՄԱՆ և Թերթին Վարչութեան վերաբերեալ ամէն խնդրի համար պէտք է դիմել Թերթի Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի, Պայպըլ-Հաուս, Կոստանդնուպոլիս:

AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY REVIEW

EDITORS.— Rev. F. W. Macallum D.D., Rev. H. A. Djedjizian, Rev. A. B. Schmavonian.

ANNUAL SUBSCRIPTION: Turkey Ptrs. 40: U. S. America $ 2: England 8 Shillings: Other countries Frcs. 10: — Single copies 40 Pr

AVEDAPER FOR CHILDREN, AN ARMENIAN ILLUSTRATED MONTHLY FOR BOYS AND GIRLS

For Subscriptions, Advertisements etc. apply to the Publisher H. MATTEOSIAN, Bible House, Constantinc

Գաւառներէ եւ արտասահմանէ դրամ ղրկելու ամէնէն դիւրին եւ ապահով միջոցն Մանդա փոսթը (Mandat de poste): Ձէքեր եւ փոխգիրներ պէտք է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի հրամանին վճարելի ըլլան:

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ

Պատմական եւ Իմաստասիրական լուրջ գործեր

Յ. Գ. ՄՐՄԸՐԵԱՆԻ

Դիմեցէք Կ. պոլիս Մեծ Նոր Խանի անկիւնն՝ ի Զաքմաքճըլար՝ Ցովհ. Գըլըճեանի, եւ Մեծ Նոր Խանի մէջ վարի յարկն՝ Ո. Մարգարեանի ԱՐՇԱԼՈՅՍ գրատունը գնելու հետեւեալներէն.

		Դրչ.
Ա. 19րդ. Դար և Ցովհ. Տէրոյենց	1800էն 1890 Գին	12½
Բ. Հին Օրեր Խ. Գ. Միսաքեան	1815էն 1890 »	7½
Գ. Սուուերք Հին Դէմքերու	1600էն 1900 »	5
Դ. Թուրքահայոց Վաճառականութիւն	1740էն 1890 »	12½
Ե. Ալէլուիա, Տաճեակ Իմաստասիրական	»	7½
Զ. Մանական Պատմ. Հայ Մեծատուններու	»	10
Է. Իսլամ Մարգարէն Մահմէտ Թ. Քարլայլի	»	5
Ը. Պատմութիւն Հայ Գրականութեան մինչեւ Ե.րդ Դար	»	7
Թ. Տիեզերք և Փիլիսոփայութիւն Ի.Թէնի	»	1½
Ժ. Արեւելքի Խորհուրդներէն Մէվլէվի Տէրվիշները	»	7½

Մեծաքանակ մեծ զեղչով և խորհրդակցութեան համար՝ դիմել հեղինակին հասցէին Սկիւտար Կ. պոլսոյ, Արապ-Ջամէ Աջա-Չէշմէ փողոց Թիւ 15:

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

1914Ի ՀԱՄԱՐ

Կիրակնօրեայ դպրոցի դասերուն 1914ի առաջին Եռամսեակներու Հայերէնները սպառած են, բայց Հայատառ Թուրքերէն Եռամսեակները դեռ տրամադրելի են:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՌԱՄՍԵԱՆԵՐԸ պատրաստ են: Նոր յանձնարարութիւններ պէտք է փութացնել:

Կը պարունակեն դասերու լուսաբանութիւններ, ժանկավարժական ծանօթութիւններ, Կիրակնօրեայ Դպրոցի կազմակերպութեան և վարչութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններ: Տղայոց Բաժին մը եւ ուրիշ շահեկան յատկանհանգամանքներ: Պատկերազարդ են ու քարտէսներով: Իւրաքանչիւր Եռամսեայի գինն է 4 փարա: Դիմել Գաւառները որեւէ միսիոնարի կամ ուղղակի Մատթէոսեանի, Պայպըլ Հաուս Կ. Պոլիս:

ԱԻԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. — Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, 1914 — ԹԻՒ 8

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ծանուցագիր մը մատուցուած

Իբր թէ անցեալ չաբթուան մեր դանդատներէն ազդուած կարգ մը դէպքեր սկսան երեւան գալ քաղաքական բեմին վրայ։ Կղզիներու մասին տերութեանց ծանուցագիրը մատուցուեցաւ վերջապէս Պոլսոյ եւ Աթէնքի դեսպաններուն։ Պարունակութիւնը նորութիւն մը չէր։ Տէրութիւնները հիմնուելով Լոնտոնի եւ Պուքրեշտեան դաշնագիրներուն այն սրամտգրութեան վրայ որով կղզիներու ճակատագիրը կը յանձնուէր Եւրոպայի կամքին՝ կը թելադրեն որ Յունաստանի յանձնուին իր զրաւած կղզիները բացի Իմպրոսէն եւ Թենեդոսէն։ Քաթէլլորիցա եւս Պուրքիոյ պիտի մնայ։ Կը ծանուցուի նաեւ թէ Յունաստանէ նրաշխաւորութիւն կը պահանջուի չամրացնել իրեն արգուած կղզիները եւ յարգել հոն գտնուող Իսլամներու իրաւունքները։ Անշուշտ միակ ծանուցագրով մը չէ որ վերջնապէս պիտի լուծուի լինելայ կղզիներու խնդիրը։ Բ. Դուռը հարիւր իր ընելիքները ունի այս նիւթին վրայ եւ առնելք որ Ասիական Պուրքիոյ ամբողջութիւնը անվթար պահելու խոստումներ ունին՝ չեն կրնար բոլորովին անտես առնել այն վտանգները, որոնք կրնան ծագիլ եթէ Փոքր Ասիոյ այգքան մօտ Յոյն դրօշը ծածանի։ Ամէն պարագայի տակ ծանուցագրին մատուցումը քայլ մըն է դէպ ի այն որ պիտի ըլլայ։

Դէպ ի անդորրութիւն

Դուրսէ լրագիրները քիչ մը չափազանց յոռի գոյներով ներկայացուցած էին Ալպանիոյ կացութիւնը։ Իշխան Վիտի դէմ բացէ ի բաց եւ լուրջ հակառակութիւնն նշաններ չեն երեւիր, գէթ առ այժմ։ Պատգամաւորներ անցան Եւրոպա՝ զայն իր նոր հայրենիքը առաջնորդելու, եւ քաջալերական է տեսնել որ այդ պատգամաւորներուն մէջ կը գտնուի նոյն ինքն Էսատ փաշա։ Եպիրոսի մէջ Ալպանացւոց եւ Հելլէն կամաւորներու միջեւ ընդհարումներ տեղի ունեցան ոչ բանք չատ մեծ համեմատութիւններ չառին ցարդ։ Կրնայ յուսացուիլ որ Ալպանիոյ մէջ յուզումները հանդարտին եւ երկիւղները փարատին երբ նոր վեհապետը անցնի իր դործին գլուխը — եթէ նկատի է «գործ» կոչել վեհապետի մը պրաղմունքը։

Ընդհանուր գեհենակութիւն

Թուրք մամուլը ընդհանրապէս նպաստաւոր կերպով կ'արտայայտուի Անատոլուի բարենորոգմանց ծրագրին հիմնական սկզբունքներուն հրատարակման առթիւ։ Երկրին օրէնքներուն

վրայ նոր տրամապրուիլիններ կ'աւելնան և եթէ Թուրքերը գոհ են՝ մենք եւս գոհ ըլլալու ենք։ Օբէնքներուն դէմ արդէն առարկուիլիւն չունենք եւ եթէ այսօր կառավարգոյն օբէնքներու կը տիրանանք՝ աւելի լաւ։ Մեր հայրենասէր կիճները սակայն մեծ խանդավառուիլիւն մը ցոյց չեն տար իրենց գոհունակուիլիւնը արտայայտելու միջոցին։ Հոս դարձեալ անոնց օրինակին կը հետեւինք։ Խանդավառուիեան ահագին պաշար սպառեցինք հինգ տարի առաջ եւ տակաւին հինգ տարի եւս սպասել պէտք է նոր պաշար ամբարելու համար։ Մինչեւ այն ատեն ծրագրին իրական արժէքը աւելի աներեւ պիտի ըլլայ անշուշտ։

Աւելի խմաստուն

Եթէ այն օրերը, երբ հանդէսէ հանդէս եւ ժողովրդէ ժողովրդի կը վազէինք հեւ ի հեւ, չար դուշակ մը կամ բարի հրնշակ մը նախաձայնած ըլլար ինչ որ տեղի ունեցաւ 1913ին, մեր ընթացքը տարբեր եղած պիտի ըլլար անտարակոյս. պակաս ցնծալից, բայց աւելի խմաստուն։ Տարակոյս չկայ թէ վարչական բարեկարգուիլիւններ միշտ ուրախացուցիչ են, բայց անոնց հետ դուգընթաց երթալու է անպատճառ զարգացում մը ժողովուրդին մէջ։ Կառավարգոյն օբէնքներէ պիտի օգտուին այն ազգերը որոնք ամէնէն ժրաջան եւ ամէնէն ուղղամիտ աշխատուիեան կը պարապին, անոնք որ ամէնէն մեծ զոհողուիլիւնը յանձն կ'առնեն իրենց զաւակներուն դաստիարակուիեան համար, անոնք որ բարոյական բարձրուիեան եւ կրթական կեանքի նախանձախնդիր են։

Ամէնուն բարիքը

Կառավարուիլիւնը որեւէ ազգի կամ ցեղի համար մանաւանդ եւ բացառիկ չնորհքներ ընել չուզեր եւ իրաւունք ունի։ Հայերը չեն պահանջեր այդ տեսակ բացառիկ դիրք մը հասարակաց երկրին մէջ, ընդհակառակն անոնց միակ փափաքն է ազատիլ մի անգամ ընդ միշտ այն բացառիկ դիրքէն որուն մէջ իսկած էին բռնակալ ռէժիմին ոչ-հետաւոտ քաղաքականուիեան չնորհիւ։ Մենք մեր Աւետարանէն կը սորվինք ոչ մէկ համայնքի, ոչ մէկ անհատի դէմ տանելու-թիւն եւ ոխ անուցանել։ Ամէնուն ալ մեր եղբայրներն են եւ ամէնուն բարօրուիեան մէջ կը փնտռենք մեր բարօրուիլիւնը։ Փարինք այդ Աւետարանին եւ անոր ոգիովը կրթենք մեր զաւակները, ըսորինք այն հաստատուիլիւններուն չուրջ որոնք այս առողջ սկզբունքները տարածել կը ջանան մեր սիրեցեալ ազգին մէջ, առանց զբաղելու յուզումնալից քաղաքականուիեամբ։

Մեր Միացեալը

Մինչ մենք անձկուիեամբ կը հետեւինք այն գործերուն որոնք կը կարծենք թէ սերտ առընչուիլիւն ունին մեր ապագային հետ, մեզի կը ներկայանայ Հայոց Միացեալ Ընկերուիեանց ուսիալողական կոչը։ Միացեալը իր հարիւր քսան եւ մէկ գպրոցներով հազարաւոր վարժ գիւղացի պատանիներ կը պատրաստէ մարդ ըլլալու եւ ազգին նուիրուելու։ Առանց որեւէ հաստատուն եկամուտի, առանց խոշոր գրամագլխի, առանց արտաքին աջակցուիեան այդ ընկերուիլիւնը իր տարեկան 10,000 ոսկիի պիւտճէն գոցել կ'աշխատի՝ իր բովանդակ յոյսը դրած Հայ ազգին առատաձեռն անձնուիրուիեան վրայ։ Այս վսեմ հաւատքը պէտք չէ որ յուսախաբ ըլլայ։ Դէմ հարիւրաւոր վարժարաններու պէտք կայ, հարիւրաւոր մթին անկիւններ «Լոյս» կ'աղաղակեն եւ կան այնպիսիներ ալ որ լոյսին կարօտն իսկ զգացած չեն։ Ինչ չափով որ Հայ ազգը ճանչնայ իր պարտականուիլիւնը, ինչ չափով որ ընդարձակէ Միացեալի եւ նմանօրինակ հաստատուիեանց գործունէուիեան ասպարէզը, այն նոյն չափով իր ձեռքը առած կ'ըլլայ իր ճակատագիրը։ Եւ երբ բոլոր երկիրը լոյսով ողողուի, երբ բոլոր ցեղերը եւ ազգերը ուրախուիեամբ ցնծան, մենք ալ այն ատեն եւ միայն այն ատեն մեր ուրախուիեան բաժակը լեցուած պիտի գտնենք։

Օգաչու Վէյորին Եգիպտացիներէն վայելած յարգանքին հանդէպ իւր երախտապարտուիլիւնը յայտնելու համար առաջարկած է որ Իսմիվական Օփերայի մէջ երեք դասախօսուիլիւններ ընէ, որոնց հասոյթը յատկացուի Եգիպտոսի համար առաջին օդանաւը գնելու։ Վէյորին նաեւ խոստացած է օդանաւի ղեկավարուիլիւնը սորվեցնել կառավարուիեան ընտրած մէկուն։ Առաջարկը ընդունուած եւ առաջին դասախօսուիլիւնը արդէն տրուած է։

ԱՂՕԹՔ
ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սխալ է ուսանողներու համար Աղօթքի Օրը լոկ դպրոցներու եւ գոլէճներու մէջ գտնուողներուն համար չահեկան համարիլ։ Եթէ աղօթքի այդ օրէն ակնկալուած արդիւնքներն ստացուին, անհատներու եւ ազգերու կեանքերը եւ բովանդակ աշխարհի պատմութիւնը ամենախորին փոփոխութիւն պիտի կրեն։

Հիմա գոլէճի մէջ գտնուող աշակերտները կ'ուշաց են խորհուրդի եւ գործի առաջնորդներ ըլլալ ամէն տեղ։ Ուսանողներու համար աղօթելու օրուան նպատակն է այդ ապագայ առաջնորդներուն վրայ տպաւորել Քրիստոսի պահանջները կատարեալ հպատակութեան եւ բոլորանուէր հնազանդութեան, սա յուսալ թէ այս պահանջները, երբ սիրալիր ոճով մը ներկայացուին աղօթքի հոգիով համակ տոգորուած մըթնոլորտի մը մէջ, անկեղծ ու արտագին ընդունելութիւն մը պիտի գտնեն։ Եթէ հիմա գոլէճի մէջ գտնուող բոլոր աշակերտներն ու աշակերտուհիները կարելի ըլլայ այնպէս առաջնորդել որ անոնք իրենց անձերը Քրիստոնէական ծառայութեան նուիրեն մինչդեռ գոլէճի մէջ կը գտնուին, ապագայ ամէն գարեր ուրախանալու եւ գոհանալու պատճառ պիտի ունենան։

Ուստի ամէնս պարտիմք ողջունել աղօթքի այս օրը եւ առանձին թէ հրապարակային աղօթքով ձայնակցիլ ամէնուն որ Առաւաձայնի օրհնութիւն կը հայցեն այդ օրը եւ ուրիշ օրեր թափուած բոլոր այն աշխատութիւններուն վրայ, որոնց նպատակն է բոլոր ուսանողները համոզել որ Յիսուս Քրիստոսն ընդունին իբրեւ իրենց Տէրն ու Փրկիչը։

Մանաւանդ այն ծնողները, որ գոլէճի մէջ զաւակներ ունին կամ կ'ակնկալեն ունենալ, ջերմեռանդօրէն մասնակցելու են այս աղօթքներուն։ Պէտք է աղաչքը Քրիստոսի առաջնորդել ընտանեկան յարկի մէջ, մինչդեռ պզտիկ են, որպէս ըլլայ, երբ գոլէճ երթան, իբրեւ բացորոշ Քրիստոնեաններ երթան։ Տեղի կայ գոհանալու որ այսօր այսպիսի շատ ուսանողներ կան։ Սակայն ամէնը այս տեսակէն չեն, նոյն իսկ Քրիստոնեայ տուներէ եկողները։ Ծնողները երբեք զգալու չեն թէ ուրիշներու կրնան թողուլ իրենց զաւակներուն դարձին պատասխանատուութիւնը։ Իրենց հրահանգութեան գլխաւոր կէտ նպատակին ընելու են այս հարցը, աւելի կարեւոր քան ուսում, հարստութիւն, համբաւ, աղդեցութիւն կամ ուրիշ ոեւէ բան։ Իրենց զաւակներուն Քրիստոնեայ ըլլալէն եաեւ իսկ աւելի աղօթելու են անոնց համար, որպէս զի ոչ լոկ Քրիստոնեայ, այլ օգտակար Քրիստոնեայ ըլլան։

Ուսանողական աշխարհի արդի վիճակը շատ բան ունի յուսալից ու ոգեւորիչ։ Աշխարհի պատմութեան մէջ երբեք եղած չէ ժամանակ մը, երբ այսքան ուսանողներ Քրիստոսի հետեւէին հաւատարմօրէն։ Երբեք եղած չէ գոլէճներու եւ համալսարաններու մէջ Քրիստոնէական այժերու այսքան հզօր կազմակերպութիւն մը որքան է այսօր Ուսանողներու Քրիստոնէական Դաշնակցութիւնը, որու կողմէ որոշուած է աղօթքի այս օրը։ Աշխարհի չրջանը, ղոր Մր. Շէրուա Էմի և Տր. Մոթ ըրին վերջերս ուսանողական մեծ կեդրոնները այցելելու նպատակով, միջոց մը եղաւ Ռուսիոյ, Հնդկաստանի, Չինուս, Ճափոնի, Բորէայի եւ ուրիշ երկիրներու բերաւոր չգիտական ու հեթանոս ուսանողներէ ուխտ կամ գրաւական առնելու թէ Աւետարանը պիտի ուսումնասիրեն, Առաւածոյ պիտի աղօթեն և, երբ բանականութիւն ու խիղճ իրենց թոյլ տան, ղՔրիստոս պիտի ընդունին իբրեւ Տէր ու Փրկիչ։ Այս գրաւականները տուողներէն հարիւրաւորներու դարձերը կը լսենք ամէն օր։

Սիրելի է յուսալ թէ մեծ օրհնութիւն պիտի տեսնուի Թուրքիոյ գոլէճներուն մէջ։ Արդարեւ երբեք Քրիստոնէական առաջնորդութեան աւելի կարօտութիւն եղած չէ քան ընթացեալ սահմանադրական կառավարութեան փոխանցման այս չրջանին մէջ, առանց յիշելու նաեւ պատերազմին յաջորդող վերանորոգման անգին հարցերը։ Թուրքիոյ թիչուառութիւններուն միակ բաւարար դարմանն է Քրիստոնէական սկզբունքներու կիրառումը անհատական եւ հանրային կեանքի ամէն չրջանակի մէջ։ Այդ սկզբունքները գիրքէ պիտի չառնուին, այլ մարդոց, մանաւանդ դաստիարակիչներու եւ խորհուրդի ու գործի առաջնորդներու, կեանքերէն։ Սկսենենք է ուրեմն թէ ո՛րքան կարեւոր, ո՛րքան ընդարձակ աղդեցութիւն ունին այն նպատակ-

ները որոնց իւես աղօթքի օր սահմանուած է ուսանողներու համար։

Այս ձեռնարկին մէջ անձնական տարր մը կայ զոր պէտք չէ անտեսել։ Երբ չատ ի գործ կը դրուի որ անհատ ուսանողներ իրենց անձը Քրիստոսի եւ անոր ծառայութեան նուիրեն, անձնական ընտրութեան անհրաժեշտ հարկը կը չեշտուի անոնց։ Այս ըմբռնումը, որու համաձայն զարդիս կենսական այժ է Քրիստոնէութիւնը եւ կ'սկսի գործել ամէն անոնց կեանքին մէջ որոնք իրենց սիրտը կը բանան ընդունելու համար զայն, խորապէս ճշմարիտ է եւ ամէն ուրիշ ըմբռնումէ աւելի կը չարժէ մեր օրերու լրջամիտ երիտասարդները։ Ազնիւ գաղափարականներով առզօրուած են ատոնք եւ կը փափաքին մեծ ու արժանաւոր բան մը կատարել։ Բայց գիտեն թէ այս իրենց հնարաւոր է այն չափով միայն որով իրենց ունեցածէն բարձր զօրութեան մը հետ սերտ յարաբերութեան մէջ կը դրուին իրենք։ Այս գաղափարականներուն տիրանալ հնարաւոր է այն Աստուծով միայն որ կը յայտնուի Յիսուս Քրիստոսով։ Այս է բոլոր փորձառութիւններուն վկայութիւնը։ Երբ մենք զԱստուած ընտրենք իբրեւ մեր զեբաղդն բարին, երբ մենք մեզ Քրիստոսի իշխանութեան ենթարկենք խոնարհութեամբ եւ կարօտութեան խորին ճանաչումով, այն ժամանակ կը մտնենք կեանքի այնպիսի չափ մը եւ աստիճան մը, որ իր իսկ բնութեամբ զոհացուցիչ է եւ օգտակար։

Կը հաւատանք թէ, երբ անկեղծութեամբ եւ լրսրտէ կ'աղօթենք որ ամէն երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ, մանաւանդ ամէն ուսանողներ, կեանքի այս գաղափարականն ընդունին ու իրագործեն, անոնց կը մատուցանենք ամենամեծ ծառայութիւնը զոր մարդ մարդու կարող է մատուցանել։

Քան տարի առաջ Ցրանսա եւ Իտալիա Եգիպտոսի հովանոցի վաճառականութիւնը գրեթէ ամբողջովին ձեռք առած էին, բայց Գահիրէի հովանոցի գործարանները իրենց գործը այնչափ կատարելագործած են, եւ լաւ եւ ժամն հովանոցներ կրնան արտադրել որ մրցումը անկարելի եղած է։ Մեծաքանակ գնողներուն ակվեցնակը մինչեւ իսկ 13 չիլինի կը ծախեն։ Ցրանսայի 1897ին Եգիպտոս արտածած հովանոցներու արժէքը 9,140 Եգիպտ. ոսկի էր, մինչդեռ 1912ին 2,650 Եգիպտ. ոսկիի իջած է։

ՀԱՄԵՐԱՇԽ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայերս յաճախ մենք մեզմէ եւ ուրիշներէ կ'ամբաստանուինք իբրեւ անհատակ համերաշխ գործակցութեան։ Այս ամբաստանութիւնը խոստացած ձեւով մը կը ներկայանայ երկրորդ մասին մէջ այն ասացուածքին զոր աւանդութիւնը կը վերագրէ ծանօթ Հայ պետական մարդու մը, եւ որով կը յայտարարուի թէ «մէկ Հայ տասը ժարդ կ'արժէ, իսկ տասը Հայ մէկ մարդ չարժեր։»

Շատ մը Հայկական ընկերութիւններու, հաստատութիւններու եւ այլազան կազմակերպութիւններու գոյութիւնը եւ անոնց մէջ տիրող համերաշխութիւնը հզօր ապացոյցներ են հաստատող թէ յիշուած ամբաստանութիւնը բացարձակ ճշմարտութեան վրայ հիմնուած չէ։ Եւ ասկէ զատ, ամէն ոք պէտք է գոհութեամբ նշմարած ըլլայ որ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումին յաջորդող ազգային զարթնումին ուրախութիւն դրուագներէն մին է երեւումը անկեղծ ոեւնչի մը այդ անպատուաբեր ամբաստանութիւնը ամէն պարագայի մէջ սուտ հանելու։ Եւ այս ինքնաբուխ բաղձանքին մէկ արտայայտութիւնը կրնայ համարուիլ համազգային միութեան եւ գործակցութեան այն ընդհարկը որ այսօր ազգին երկու հատուածներուն նկատմամբ յանձնուած է։

Սակայն պէտք է խոստովանինք թէ չատ անդամներ տեղի կ'ունենան ցաւալի դէպքեր որոնք կը հաստատեն թէ Հայերս դեռ չատ հեռու ենք ամէն տեղ եւ ամէն ատեն սիրալիր գործակցութեան սկզբունքներ հանդիսանալէ։ Եւ ուստի չատ պէտք կայ բուռն ձիգեր թափելու որպէս զի համերաշխութեան ոգին սիրէ բարեհաճաբար ամէն Հայ հաստատութեան եւ ընկերութեան մէջ։

Դիտուած է որ Հայեր բաղդատաբար աւելի հեշտութեամբ կը գործակցին ոչ-Հայերու հետ։ Պետական պաշտօնատուններու, եւ առեւտրական, տեղանաւորական եւ կրթական օտար հաստատութիւններու մէջ Հայեր ընդհանրապէս առանց չփոթումի կամ բաղխումի կը գործեն այլազգիներու հետ սիրալիր համաձայնութեամբ։ Սակայն Հայկական հաստատութիւններու մէջ Հայ գործիչներ չատ անդամ դժուար կը գտնեն կարգա-

պահուլթեան ոգի ցոյց տալ եւ համերաշխաբար գործակցիլ իրենց պաշտօնակիցներուն հետ։

Արդ, ժամանակ է որ ըմբռնենք թէ ազգա-րու այն լուռն մրցակցութեան մէջ, որուն թատր կը հանդիսանայ մեր երկիրը, որպէս զի մեր ազգային կեանքը պահպանենք եւ ուրիշ ազգերու վրայ բարերար ազդեցութիւն ի գործ դնենք, պէտք է միացնենք մեր ոյժերը եւ ամէն ատեն ջանադիր ըլլանք իրարու հետ անկեղծ սիրով գործակցելու։

Թող եկեղեցիներու եւ վարժարաններու վարիչներ, թաղականներ, հոգաբարձուներ, վարչական ժողովներու եւ ուրիշ համայնքային մարմիններու անդամներ յառաջիկային մանաւանդ ճիգ թափեն իրենց ժողովներէն վտարելու անկարգապահութեան եւ անհամաձայնութեան ոգին։

Շատ անգամ կը պատահի որ երբ ձեռնհաս անձնաւորութիւններ կը հրաւիրուին իրենց համայնքին ծառայելու իբր անդամներ եկեղեցական կամ կրթական ժողովի մը, իսկոյն կը հրաժարին իրենց առաջարկուած պաշտօնէն, եւ չեն խորչիր իրենց հրաժարման իրբեւ պատճառ ցոյց տալ անձնապէս իրենց անհամակիր անհատի մը կամ անհատներու ներկայութիւնը նոյն ժողովին մէջ։ Այսպիսի պարագաներու մէջ մեր Բրիտոնէութիւնը կը պահանջէ մեզմէ որ, փոխանակ նստելու եւ մսր հրաժարականը գրելու, առանձնանանք մեր սենեակը եւ խնդրենք Աստուծմէ որ օժտէ զմեզ սիրոյ եւ իմաստութեան ոգիով եւ կարողացնէ զմեզ արդիւնաւորապէս գործակցիլ մեր թերեւս իրապէս անսիրելի պաշտօնակիցներուն հետ։

Արդարեւ հակակրութեան եւ անհամաձայնութեան, նախանձի եւ առելութեան զգացումներ յաճախ կարծես խնքնաբերաբար երեւան կու գան մեր սիրտերուն մէջ։ Անոնց ծագումը արգիլել անկարելի կը թուի։ Այսու հանդերձ մեր պարտքն է, երբէ կը սիրենք մեր անձը եւ ժողովուրդն ու ազգը, թոյլ չտալ որ այս յոռի զգացումները երկար ատեն ապրին, եւ աճին ու զօրանան մեր հոգիին մէջ։

Անկեղծօրէն հաւատանք թէ այսօր հնար է որ չար ոգին արտաքսուի մեր հոգիի աչխարհէն եւ սիրոյ ոգին գրաւէ անոր տեղը։ Բրիստոնեայ կոչուած ազգ մը եւ եկեղեցի մը ամէն իրաւունք ունի վստահ ըլլալու որ Ան որ իր երկրային կեանքին մէջ կը սաստէր պիղծ ոգիներու, հիմա ալ չօժար է եւ կարող անհամաձայնութեան եւ հակառակութեան ոգին արտաքսելու եւ սիրալիր գործակցութեան ոգին չնորհելու մեզի։ Աղօթենք եւ գործենք այս հաւատքով։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՂՕԹՔ

Յովհաննէ Մանդակունւոյ

Զէն գոհանամ Տէր Աստուած մեր, որ ընծայեր մեզ հանգիստ գոյ խաղաղութեամբ։ Եւ զբաղեալ ժամանակացուցիչ զմեզ կանխել յերկրպագութիւնդ առաւօտ եւ փառաբանել անուանդ գոհութեամբ։ Տուր մեզ, Տէր, աղաչեմ զքեզ, շնորհաց ընդունել խաղաղութեամբ անցուցանել, և զամենայն ժամանակս կենաց պանդխտութեան մերոյ, երկիւղիդ տո ամբացո և պահեա։ Որպէս զի զգուշութեամբ և անարատ վարուք կրծնաւորեալք յայսմ աշխարհի, ժամանակացուք յանգոյն և ի խաղաղ նաւահանգիստ յաւիտենական ի կեանդ. Շնորհօք և մարդասիրութեամբ Տեառն մերոյ և Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի. ընդ որում էիզ Հօր և Հոգւոյդ Սրբոյ՝ վայելէ փառք, երկրպագութիւն և պատիւ. այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից։ Ամէն։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

—

ՄՈՒՏԻ ԵԻ ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՆՀԱՒԱՏՆԵՐԸ

Մուտիի եւ Սանքիի, Աստուծոյ այդ սիրելի եւ պատուական մարդոց, ի Լոնտոն այցելութեան տարիներուն (1883-84) ամենայնչանաւոր դէպքերէն մէկուն ականատես եղած եմ։ Անոնց գործունէութեան իրբեւ կեդրոնատեղի ծառայող սրահը քաղաքին արեւելեան մասին այն թաղերուն մէջտեղն էր, ուր բիւրաւոր մարդիկ կը բնակին ու կը գործեն խանութներու եւ գործարանատուներու մէջ։ Երկուշաբթի իրիկուն մը յատկապէս պիտի խօսուէր անհաւատներու, սկեպտիկներու եւ ամէն կարգի ազատախոհներու։

Այդ միջոցին անհաւատութեան ախոյեան Զարլս Պրէտլօ իր փառայ դաշնակիցն հաւատած էր։ Լսելով թէ այդպիսի ուղերձ մը պիտի ըլլայ՝ հրամայեց այն երեկոյին փակել բոլոր ակումբները զորս ինք կազմած էր եւ բոլոր անդամներով երթալ ու գրաւել սրահը։ Հրամանն յարգուեցաւ։ Հինգ հազար հոգի փութացին հոն ամէն կողմերէ եւ գրաւեցին ամէն նստարան։ Բեմին վրայ կը բազմէին կղերականներ եւ հոգեւոր գործիչներ։ Պաշտօնը սովորականէն քիչ մը կանուխ սկսաւ բացման երգեցողութենէն եւ ետեւ։ Մր. Մուտի ներկաներէն խնդրեց իրենց սիրական երգերն առաջարկել։ Այս չատերու ծիծաղը չարժեց, վասն զի անհաւատները երգ չունէին։ Ժողովը լաւ յառաջացաւ։ Մր. Մուտի խօսեցաւ՝ բնաբան ընտրելով, «Անոնց վէմը մեր վէմին պէս չէ, ու մեր թշնամիները այս բանին դատաւոր ըլլան։»

Երբ վերջացուց իր խօսքը, ըսաւ, «Ոտքի վրայ երգենք, 'Միայն անոր ապաւինինք,' եւ նոյն միջոցին հիւրամեծարները բանան բոլոր դռները, որպէս զի ուղղները մեկնին, եւ յետոյ սկսինք մեր սովորական աղօթքները այն մանաւանդ անհատներուն համար որոնք կը փափաքին Փրկչին առաջնորդուիլ։»

Կարծեցի թէ ամէնը մէկտեղ դուրս պիտի խուժէին աղմուկով եւ սրահը պիտի դատարկանար ամբողջովին։ Սակայն այդպէս չեղաւ։ Հինգ հազար հոգին ոտքի ելան խմբովին, երգեցին եւ դարձեալ նստան։ Ոչ ոք պարապ թողուց իր աթոռը։ Հիմա ինչ պիտի ըլլար։

Մր. Մուտի ըսաւ, «Զորս բայ պիտի բացատրեմ ձեզի, ընդունիլ զՅիսուս, հաւատալ անոր. ապաւինիլ անոր եւ առնել զայն։» Ծաղրական խօսքոր ժպիտ մը նկարուեցաւ ամէն դէմքի վրայ։ Ընդունիլ բառին վրայ քանի մը խօսք ըսելէ ետեւ սա հարցումն ուղղեց, «Ո՞վ կ'ուզէ ընդունիլ զայն։ Ըսէք միայն, 'Կ'ուզեմ։'»

Սրահին պատերուն քով կեցողներէն իբր չորս պատասխան եկաւ, բայց ոչ մէկ պատասխան՝ իր առջեւ նստող բազմութենէն։ Մարդ մը «Չեմ կրնար» մրմնջաց։ Մր. Մուտի յարեց. «Ճշմարիտ կը խօսիս, բարեկամ։ Ուրախ եմ որ խօսեցար։ Մտիկ ըրէ, եւ պիտի կրնաս 'Կրնամ' ըսել՝ այս պաշտօնը չաւարտած։» Ապա բացատրեց հաւատալ բառը. եւ երկրորդ հարցումն ուղղեց. «Ո՞վ պիտի ըսէ, 'Կ'ուզեմ հաւատալ անոր։'» Դարձեալ ոմանք պատասխանեցին բազմութեան երկու եզրերէն մինչեւ որ խոշոր մարդ մը, ակումբի մը վարիչ, ոտքի բարձրացաւ, «Ես չեմ ուզեր։»

Պատուական Մր. Մուտի, զուրթով ու խանդաղատանքով չարժուած, վրդովեցաւ եւ գրեթէ հեկեկագին ըսաւ, «Այո, բարեկամ, խնդիրը այս իրիկուն 'Կ'ուզեմ' կամ 'Չեմ ուզեր' ի վերայ այս սրահին մէջ գտնուող ամէն մէկ անձի համար։» Ապա յանկարծ ամէնուն ուշադրութիւնը Անտառակ Որդիին առակին դարձուց, ըսելով,

«Ճակատամարտը կամքին չուրջ կը մղուի, եւ միայն կամքին։ Երբ երիտասարդը 'Ելլեմ ընաւ, պատերազմը չահուեցաւ, վասն զի կամքը տակի տուած էր, եւ ստակէ կախում ունէր այս իրիկուն ամէն բան։ Պարոններ, ձեր ախոյեանը, այն որ 'Չեմ ուզեր' ըսաւ, ահա սրահին մէջտեղը կը գտնուի։ Կ'ուզեմ որ այդ մարդուն իրաւունք տուող ամէն անձ անոր հետեւելով ելլէ եւ ըսէ, 'Չեմ ուզեր։'»

Կատարեալ լռութիւն տիրեց։ Ամէն ոք իր չունչը բռնեց, մինչեւ որ Մուտի, տեսնելով որ ոչ ոք կ'ելլէ, դարձեց, «Փառք քեզ, Աստուած, ոչ ոք կ'ըսէ, 'Չեմ ուզեր։' Արդ ո՞վ պիտի ըսէ, 'Կ'ուզեմ։'»

Ակնթարթի մը մէջ Սբ. Հոգին իջաւ կարծես Յիսուս Քրիստոսի թշնամիներուն այդ մեծ ամբոխին վրայ, եւ ահա հինգ հարիւր հոգի ոտքի ելան արտասուալից երեսներով ու գոչեցին, «Կ'ուզեմ, կ'ուզեմ,» մինչեւ որ ամբողջ սրահը լսեցաւ փոխուեցաւ եւ պատերազմը չահուեցաւ։

Շուտով վերջ տրուեցաւ պաշտօնին, որպէս զի անձնական գործի ձեռնարկուէր, եւ այն ժամէն սկսեալ մինչեւ չարթնուան վերջը գրեթէ երկու հազար հոգի փոխադրուեցան թշնամիին չարքերէն դէպ ի Տէրոջ բանակը չնորհիւ իրենց կամքին անձնատուութեան։ Լսեցին անոնք ա. նոր «Ելիր ու քալէ» պատուէրը եւ անոր հետեւեցան։ Այդ գործին մնայուն հանգամանքը լաւ հաստատուեցաւ յաջորդ տարիներուն մէջ, եւ ակումբները չկրցան այլեւս վերակազմուիլ։ Աստուած ջնջեց պանդուխտ իր ողորմութեամբ եւ իր աւետարանին զօրութեամբ։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՏ 15

ՍՈՒՐԲ ՕՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Այս դասը կը ներկայէ հարցեր որոնք չատ գործնական են և կենսական, և մեզի ամէնուս համար ալ չահագրգռական։

Մարդկային սրտին ձգտումին եղած է միշտ հակիլ կա՛մ հանգստեան օրը սուրբ պահելու մասին բոլորովին անփոյթ ըլլալու կողմը, եւ կա՛մ այդ օրը խիստ եւ օրինապաշտական ոգիով մը պահելու կողմը։ Այս ձգտումին սոյն երկու ձեւերն ալ բոլորովին հակառակ են Քրիստոսի ուսուցման եւ օրինակին։

Հանգստեան օրը ամէն մարդու սրտած թանկագին ժառանգութիւն մ'է, և պէտք է արթնամտութեամբ պաշտպանենք այդ օրուան մէջ հանգչելու մեր իրաւունքը՝ զայն գողնալու կամ գնելու ամէն ձեռնարկի դէմ։ Մեր այս իրաւունքը վտանգի կ'ենթարկուի երբ կը փորձուինք այդ օրը գործածել մեր կամ ուրիշին նիւթական չահին կամ հաճոյքին համար։ Որքան ալ բարձր գնով ծախենք մեր այս ժառանգութիւնը, տակաւին խարուած կ'ըլլանք և կը տուժենք։ Ուրիշ ոչ մէկ բան կրնայ անոր տեղը բռնել։

Հանգստեան օրուան ուղիղ գործածութեան մասին Յիսուսի ուսուցումին մէջ չորս մեծ սկզբունքներ կը գտնենք։

1. Սուրբ օրը պէտք է գործածուի պաշտամունքի համար, որպէս զի մարդուն հոգեւոր կեանքը զօրանայ եւ զարգանայ։

2. Սուրբ օրը պարտի գործածուիլ օժանդակելու հիւանդներու, աղքատներու, անօգնականներու եւ ամէն անոնց՝ որոնք մանաւանդ կարօտութեան մէջ կը գտնուին։

3. Սուրբ օրը լոկ միջոց մ'է վախճանի մը հասնելու համար, եւ ոչ թէ ըստ ինքեան վախճան մը։ Այդ օրը սահմանուած է օրհնութիւն մը ըլլալու մարդոյ, եւ անոնց կեանքին բարձրագոյն չահերուն ծառայելու համար։

4. Սուրբ օրուան ժամերը պէտք է նուիրուին գործօն ծառայութեան, եւ ոչ թէ վատնուին ծուլաբար։

Արդ ի մտի ունենալով այս սկզբունքները, հարցնենք, Ինչպէս պէտք է պահենք հանգստեան օրը։

Յայտնի է թէ այս մասին չատ խնդիրներ կան որոնց նկատմամբ մէն մի անհատ ինքն իրեն համար պէտք է որոշում տայ։ Բայց բազմաթիւ Քրիստոնեաներու փորձառութիւնները իրենց հետ բռնելով կը համարձակինք հոս քանի մը թելադրութիւններ ընել։

Պէտք է կանոնաւորապէս եկեղեցի յաճախենք, ու մասնակցինք հրապարակային պաշտամունքի եւ ունկնդրենք Աստուծոյ Խօսքին քարոզութեան։ Բացարձակապէս անհրաժեշտ է այս, եթէ կ'ուզենք օրը լաւագոյն կերպով գործածել։

Պէտք է Կիրակնօրեայ Դպրոցի դասերուն ներկայ ըլլանք՝ եթէ մեր ընտանեկան եւ ուրիշ տեսակ պարտականութիւնները կը թոյլատրեն։ Կիրակնօրեայ Դպրոցին նպատակն է Սբ. Գրոց ուսուցման միջոցով Քրիստոնէական նկարագիր կազմել եւ զարգացնել։ Ամէն անոնք որ կարողութիւն եւ պատեհութիւն ունին, պէտք է որ Կիրակնօրեայ Դպրոցի ուսուցիչ ըլլան։

Արդարեւ ոմանք երբեմն չափազանց չատ թուով ժողովներու կը յաճախեն. բայց չատեր եկեղեցւոյ պաշտամունքի եւ Կիրակնօրեայ դասի ներկայ ըլլալէ զատ կրնան նաեւ երթալ աղօթաժողովի մը, Ե. Ք. Ը.Ի եւ կամ Ջանասիրաց ընկերութեան մէկ ժողովին։

Սուրբ օրուան մէջ պէտք է նաեւ ժամանակ գտնել Սբ. Գրոց ուսման, ընտիր գիրքերու եւ թերթերու ընթերցման, և աղօթքի՝ ընտանեկան յարկին ներքեւ։ Այդ օրուան մէկ մասը պէտք է յատկացուի առանձին մտածութեան։ Ամէն անոնք որ մտածման հանդարտ ժամեր ունենալ սովոր են, կրնան վկայել թէ այդ ժամերը չատ անգամ օրուան ամէնէն երջանիկ եւ յիշատակելի պահերը կ'ըլլան։

Մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է դարձնուի սուրբ օրուան գործածութեան՝ այն տուներուն մէջ ուր դեռահաս զաւակներ կան։ Այդ օրը տղայոց համար ամէնէն երջանիկ օրը պէտք է ըլլայ, եւ դիւրին է այդպէս ընել, եթէ հայրեր եւ մայրեր յօժարին իրենց զաւակները չաճաղրդռելու, զբօսնելու եւ հրահանգելու համար պէտք եղած ժամանակը տալ։

Երբ հիւանդներու եւ ուրիշներու այցելու-

թիւններ կը տրուին, խօսակցութիւնը զուտ ըլլալով հանդերձ՝ պէտք է կրօնական նիւթերու չուրջ դառնայ։ Յիսուս իր օրինակով հիանալիօրէն կը ներկայացնէ մեզի կրօնական խօսակցութեան կարելիութիւնները։

Սուրբ օրը երբ կը գործածուի անձնասիրական կամ ոչ-կրօնական նպատակներու համար, չկրնար ընծայել ոչ ֆիզիքական, ոչ մտային եւ ոչ հոգեւոր հանգիստ, եւ ոչ ալ կրնայ ուժէ կերպով ծառայել իրրեւ պատրաստութիւն այն յաւիտենական հանգիստին որ Աստուծոյ ժողովուրդին դեռ կը մնայ։

ՔԱՐՈԶ

ՊՐԻՍԿԷ(*)

ՎԵՐ. Մ. Կ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Յամի Տեառն 52 թուականին կղզիոս կայսրը հրաման արձակեց որ բոլոր Հրեաները Հռովմէ հեռանան, ինչպէս մեր օրովն ալ Ռուսական պետութիւնը իր սահմաններէն կ'արտաքսէ միեւնոյն Սեմական ցեղը։ Այդ առիթով հարիւրաւոր, թերեւս հազարաւոր, Հրեաներ մայրաքաղաքէն հեռանալով ի տիւրս աշխարհի ցրուեցան։ Փախստականներուն մէջ էր ներկայ քարոզին նիւթը, փոքր, թերեւս անզաւակ, երկու հոգիէ բաղկացեալ ընտանիք մը։ Էրիկը՝ Ակիւղաս անուն, բնիկ Պոնտացի ոմն եւ ազգով Հրեայ. իսկ կինը՝ Պրիսկիլլա կամ Պրիսկէ, անունէն ու ուրիշ պարագաներէ դատելով ազգով Հռովմայեցի մը, եւ հաւանականաբար անուանի գերդաստանի մը սերունդը։ Ասոնք Ադրիական Ծովէն անցնելով նկան մինչեւ Յունաստանի Կորնթոս քաղաքը, ուր առժամապէս հաստատուելով ապրուստի համար արհեստի մը պարապեցան, ճիշդ ինչպէս այսօր Թուրքիայէն Հայ գերձակ մը Ամերիկա գաղթելով Նիւ Եորքի մէջ խանութ մը կը բանայ իր հայը ճարելու յուսով։

Օր մը Մակեդոնիոյ կողմէն ճամբորդ մը գալով Տիկին Պրիսկէի բնակարանին մէջ սենեակ մը վարձել խնդրեց։ Տիկինը, Քրիստոնէական հիւրընկալութեան վարժուած մէկը, անմիջապէս հաւանելէ զատ, ուղեւորին պարագաները իմանալէ ետքը չնորհակալ իսկ եղաւ, քանզի ահա Նախախնամութեան մի անակնկալ անօրինութեամբը հաճոյքը կ'ունենար անձամբ ծանօթանալու մարդու մը հետ որուն անունը եւ համբաւը տարիներէ ի վեր իր միտքն ու սիրտը գրաւած էին։ Հարեւանցի խօսակցութիւն մը իսկ նորեկին եւ ամոլին միջեւ ընդարձակ հասարակաց զեղին մը ի լոյս բերաւ։ Արհեստակից էին, այսինքն, վրանագործ, նաեւ կրօնակից։ Երկուքն ալ իրր նոր կրօնքին հետեւողներ ընդհանուր խնամով Քրիստոնեայ ըլլալէ զատ, աւելի կարեւորը՝ անոր խորունկ ու խորհրդաւոր փորձառութեանցը մասին բաւական համամիտ էին։

Ո՞վ էր այս ուղեւորը։ Հրեայ մը, բնիկ Տարսոնացի, նախապէս անունով Սաւուղ, վերջերս մականուանեալ Պօղոս, պատմութեան ծանօթ հերոսը, Հեթանոսաց Առաքեալը Պօղոս։

Ասոր գալովը ընտանիքը քիչ մը մեծցաւ, միանգամայն չատ պարզ անտեսագիտութիւն մը որդեգրուեցաւ։ Տունը՝ բնակարան, խանութ և աղօթարան եղաւ։ Յորեկը խանութ էր ուր Պրիսկիլլա եւ Ակիւղաս եւ Առաքեալն Պօղոս թէ՛ վրանագործութեամբ կը պարապէին թէ՛ իրենց այցելուներուն Նոր Կրօնքին վրայ կը խօսէին. իսկ իրիկունը միեւնոյն տեղը աղօթարանի վերածուելով՝ հոն կը հաւաքուէին դրացիներ, բարեկամներ, ծանօթներ ու անծանօթներ, որոնց ըստ յարմարութեան երեքն ալ կը քարոզէին։ Այս վերջին գործին մէջ տիկինը իր այրը չատ կը գերազանցէր։

Սա եզական ընկերակցութիւնը որ մէկուկէս տարի տեւեց՝ փոխադարձաբար մեծ չինութեան պատճառ եղաւ։ Տէր և Տիկին Ակիւղաս, մանաւանդ Տիկինը, Պօղոս Առաքեալին կրօնական փորձառութեանցը մօտէն տեղեկանալով, հոգեւոր կեանքի մէջ զգալապէս խորունկցան։ Պօղոս ինքն ալ անոնցմէ, մանաւանդ Տիկինէն, նկատեցաւ ու չինութիւն ստացաւ։ Պրիսկէն էր որ Հռոմ այցելելու գաղափարը առնոր թելադրեց։ Այն օրը մարդուն մէջ ծնաւ մայրաքաղաքը երթալու անմարելի փափաք մը, որպէս զի հոն, քաղաքակիրթ աշխարհն կեդրոնին մէջ ալ, Յիսուսի անունը հռչակէ, — վա-

(*) Տես. Սուրբ Գիրքէն հետեւեալ հատուածները կարդա, որոնց մէկ շարայարուած պատմութիւնն է ներկայ քարոզը. Գործ. ԺԸ. 1—28, Գործ. ԺԹ. 1—20, Ա Կոր. ԺԶ. 9, Հռովմ. ԺԶ. 3—5, Բ Տիմ. Դ. 19։

վաք մը որ քանի մը տարի յետոյ նորէն անակընկալ կերպով մը իրագործուելովը եկեղեցիին պատմութեանը մէջ նոր էջ մը բացուեցաւ։

Բայց չկարծուի որ մէկուկէս տարին ընտանիքին համար խաղաղութեան շրջան մ'էր։ Ընդհակառակն չատ փոթորկալից եղաւ։ Կարծես Պօղոս իր հետը սուր ու հուր բերած էր։ Քաղաքին բնակչութեանը մէջ փոքր բայց զօրաւոր Հրեայ տարր մը կար. և Հրեան այն առեն ալ այսօր մեղի ծանօթ եղող ցեղամոլ ու կրօնամոլ արարածն էր։ Ատոնք թէ՛ Աւետարանին թէ՛ աւետարանիչին դէմ զրգռուեցան եւ գրգռեցին։ Օր մը փոթորիկը պայթեցաւ։ Ամբոխը Պօղոսը բռնելով առեանը տարին։ Հռովմայեցի բգեչքը, տեսնելով թէ վէճը «խօսքի ու անուններու վրայ» բան մ'է, ամէնը առեանէն վռնտեց, և մինչ խուժանը նորադարձ հաւատացեալները ծեծելով վրէժ լուծելու զբաղեցաւ՝ ինքը արհամարհոտ ոգիի մը ներշնչուած անտարբեր հանդիսատես մը ըլլալ ընտրեց։ Պօղոսի կեանքը մեծ վտանգի տակ էր ամբողջ օրը, և Պրիսկէ ու Ակիւղաս իրենց կեանքը վտանգի ենթարկեցին՝ զանիկա մահէն փրկելու համար։ Այդ զոհողութեան յիշատակը Առաքեալին մտքին մէջ մշտադալար մնաց մինչեւ վերջը։ Ոչ միայն ինքզինքը հապա նաեւ հեթանոսներուն բոլոր եկեղեցիները երախտապարտ կը համարի Պրիսկէի եւ անոր կեանակցին որ իրենց պարանոցները տուին իր կեանքը մարդակերպ գազաններու ճիրաններէն ազատելու համար (տես Հռովմ. ԺԶ. 3, 4)։

Այս միջադէպն իսկ, ոակայն, թէպէտ չատ սոսկալի, Առաքեալը քաղաքէն չկրցաւ փախցընել։ Անիկա չատ օրեր եւս մնաց հոն իր գործը չարունակելու մինչեւ որ զօրաւոր եկեղեցիի մը հիմը դրուեցաւ։ Երբ վերջապէս որոշեց անկէ մեկնիլ դէպ ի Սիւրիա երթալու դիտաւորութեամբ, օրհնեալ զոյգը իրեն ուղեկից եղան մինչեւ կէս ճամբան։ Արշիպեղագոսի ծովէն անցնելով եկան Եփեսոս, ուր Պօղոս անոնցմէ բաժնուելով գնաց այցելել Կեսարիա, Երուսաղէմ, Անտիոք եւ Գաղատացւոց երկիրը եւ Փռիւգիա, մինչ Պրիսկէ եւ երիկը (այս ազանականոչութիւնը աւելի ճիշտ է քան Ակիւղաս եւ կինը ըսելը) մնացին Եփեսոս։

Երկար տեսն մինակ չմնացին։ Մինչ Պօղոս մը գնաց, անոր տեղը Ապողոս մը եկաւ, տարբեր բայց ոչ նուազ հետաքրքրական անձնաւորութիւն մը։ Սա Հրէայ էր ազգով, ծննդեամբ Աղեքսանդրացի, յայտնապէս համալսարանական կրթութիւն առած մարդ մը, ջերմեռանդ հոգիով, ճարտասան լեզուով եւ Հին Կտակարանի ծանօթութեամբը օժտուած չրջիկ քարոզիչ մը։ Մեր պատմաբանը «ճարտասան» եւ «Մբ. Գրքերով զօրաւոր» ասացուածը կը գործածէ՝ զանիկա բնորոշելու համար։ Մարդը՝ որ Քրիստոնէութիւնը քիչ առաջ ընդունած էր՝ իր գործին օրէն ի վեր ինքզինքը Աւետարանը քարոզելու նուիրած էր։ Երբ Եփեսոս հասաւ, իր սովորութեան համեմատ առաջին պատեհութեամբ Հրէից ժողովարանը գնաց ուր մեծ հռանդով ու համարձակօրէն սկսաւ Յիսուսի վրայ խօսիլ։ Առաջին քարոզը զանիկա հոչակաւոր ըրաւ։ Սրդ չաբաթ օրերը խուռն բազմութիւններ սկսան ժողովարանը դիմել նոր ու պերճաբան բեմբասացը լսելու։ Օր մ'ալ Պրիսկէ ու Ակիւղաս (այս կերպով չարուած են անունները) եկան տեսնելու ու լսելու նոր քարոզիչը։ Հիանալի կրօնական առնութեան մը լսեցին։ Պրիսկէ, սակայն, որ յայտնապէս հոգեւոր կեանքի մէջ աւելի խորաթափանց էր քան իր էրիկը, անմիջապէս բնազդմամբ իմն զգաց թէ մարդուն մէջ հոգեւոր պակասութիւն մը կայ, թէ քարոզիչը աւելի պերճախօսութիւն ունի քան հոգեւոր կեանք, աւելի կրակ քան լոյս, թէ պատուական քարոզները միչտ Մեղք, Ապաշխարութիւն, Մկրտութիւն եւ նմանօրինակ նիւթերու չուրջը կը դառնան եւ Քրիստոնէութեան աւելի խորհրդաւոր ճշմարտութիւնները անհկատ կը մնան։ Ուստի Պրիսկէ պաշտամունքէն ետքը Ակիւղասին դառնալով «Էրիկ,» փսփսաց անոր ականջն ի վար, «քարոզիչը մեր տունը տանինք։» Այն օրէն Տիկին Պրիսկէ պատուելի Ապողոսին տարտարուեցանը տակ ըրաւ Պօղոսին հնչասեռակը։ Գործք Առաքելոցին խմբագիրը որ բժիշկ մ'է — Տոքթոր Ղուկաս — կ'ըսէ թէ «զանիկա իրենց տունը առին, եւ աւելի ճշդիւ Աստուծոյ ճամբան աւնոր հասկցուցին։» Այս խոնարհ «հմ»ը որ մէկուկէս տարի Պօղոսին խանութը, բեմը, տունը, բերդը, ամէն բանը եղած էր, հիմա ալ Ապողոսին թէ՛ Աստուածաբանական ճեմարանը եղաւ ուր աշխարհական ամով մը, մանաւանդ կինը, իրեն դաստատու եղան Քրիստոնէութեան ամէնէն խորհրդաւոր ճշմարտութեանց եւ փորձառութեանց մասին, որ ամէն Քրիստոնէի անկապտելի ժառանգութիւնը, ի մանաւորի ամէն

քարոզիչի ամէնէն անհրաժեշտ ստացուածքը, կը կազմեն։ Պատուելի Ապողոս առ ոտս Տիկին Պրիսկէլի, — ի՛նչ տարօրինակ տեսարան մը։ Զենք կրնար որոշել թէ աշակերտութեան ընթացքը ո՛րքան տեւեց, բայց ստուգապէս գիտենք որ մարդը այն տունէն «Սք. Հոգիով մկրտուած ըլ֊ լալով» գնաց Կորնթոս, ուր ջուր տուաւ այն ծառին զոր Պօղոս արդէն անկած էր եւ Աստուած կ'աճեցնէր։

Մինչ Ապողոս Կորնթոս էր, Պօղոս իր երկրորդ առաքելական ճամբորդութիւնը աւարտած ըլլալով Եփեսոս հասաւ։ Հարկաւ ուղղակի Տիկին Պրիսկէլի տունը եկաւ։ Տունը միանդամ իսկ նուէր, բնակարան ու աղօթարան դարձաւ։ Քա֊ զաքը Աւետարանին ձայնովը լեցուեցաւ։ Երբ գործը չատ մեծցաւ, փրոֆէսոր Տիւրան անուն ճարտասանութեան վարպետ մը իր լսարանը տրա֊ ժամբերելի ըրաւ, ուր Առաքեալը անընդհատ երկու տարի քարոզեց։ Ոչ միայն քաղաքը, հապա բո֊ լոր գաւառը Աւետարանիչին պատգամին ու գոր֊ ծունէութենէն տակնուվրայ եղաւ։ Անշուշտ այս բոլոր գործողութիւնները Պրիսկէլի տանիքին տակ եւ անոր հետ խորհրդակցութեամբ ծրագ֊ րուեցան։ Այն տունէն դրուեցաւ առ Կորնթացի֊ ս֊ոյ եկեղեցին առաջին թուղթը։ Միրոյ ներքողը ընող դասական հատուածը (Գլուխ ԺԳ.) ո՛ւր այնքան պատշաճապէս կրնար գրուիլ որքան այս ընտանիքին վառարանին քով, որուն թագուհին էր Պրիսկէ։ Նոյն թուղթին մէջ է որ Առաք֊ եալը կը դրէ։ «Բարեւ կ'ընեն ձեզի Ասիայի եւ կեղեցիները, չատ բարեւ կ'ընեն ձեզի Տէրոջմով Ակիւղաս եւ Պրիսկէ իրենց տանը մէջի եկեղե֊ ցիով մէկտեղ։»

Բանի մը ամիս կը կորսնցնենք ընտանիքին հետքը։ Նոյն միջոցին Պօղոս գացեր է Կորնթոս, իսկ Պրիսկէ եւ Ակիւղաս՝ Թերեւս քաղաքական պարագաներու մի նոր յեղափոխումի չնորհիւ՝ համարձակեր են դառնալ մայրաքաղաքը, ուրկէ արքայական հրովարտակը հինգ տարի առաջ զի֊ րենք արտաքսած էր։ Սրտ Պօղոս, թէպէտ ծե֊ ր֊ով ու ցաւաքով լեցնուած, սակայն հոգիով ամուոց քովը, կը նստի դրելու իր Թուղթերուն ամէնէն անմահը՝ ուղղելով զանիկա Հռոմի եւ կեղեցիին ուր են հիմա իր երկու սիրելիները։ Ամէնէն սիրազեղ ողջոյնը, որուն մէն մի բառը կ'արժէ ոսկեզօծել, այդ զոյգին կ'առաքուի։ «Բարեւ ըրէք Պրիսկէլի եւ Ակիւղասի, Քրիստոս Յիսուսով իմ գործակիցներուս, որոնք իմ կեան֊ քիս համար իրենց պարանոցները տուին, որոնց֊ մէ չէ թէ մինակ ես չնորհակալ կ'ըլլամ, հապա հեթանոսներուն բոլոր եկեղեցիներն ալ. եւ ա֊ նոնց տանը մէջի եկեղեցիին։»

Եօթը տարի եւս կը բոլորի, որուն մանրա֊ մասն պատմութիւնը կը պակսի։ Յամի Տեառն 64 թուականն է։ Պօղոս Հռոմի է, թերեւս երկ֊ րորդ անգամ լանտարկուած. իսկ սիրելի ամոլը նորէն Եփեսոս, այս անգամ իրենց մօտ ունե֊ նալով Տիմոթէոսը, զոր անչուշտ որդեգրած էին թէ՛ իրեն, թէ՛ իր դաստիարակին, Պօղոսի, սի֊ րոյն համար։ Առաքեալը, վանդակափակ արծիւ մը, անձուկ ու աղօտ խուցէն կը գրէ իր վեր֊ ջին թուղթը, որուն գրեթէ վերջին ողջոյնը նա֊ րէն ուղղուած է այս ընտանիքին։ «Բարեւ տուր,» կ'ըսէ, «Պրիսկէի եւ Ակիւղասի։» Քիչ ետքը մարդը նահատակուեցաւ։

Հոս կը վերջանայ Աստուածաշնչական ար֊ ձանագրութիւնը, բայց ոչ արտաքին պատմու֊ թիւնը։ Հռոմէական արձանագրութիւնները և չատ հին Քրիստոնէական աւանդութիւններ Պրիսկէ յատուկ անունովը չատ կը պարապին, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ կինը անուանի գեր֊ դաստանէ մը սերած ըլլալէ զատ իր կեանքովը եւ գործունէութեամբը անջնջելի տպաւորութիւն մը գործած ըլլալու է եկեղեցիին հաւաքական կեանքին վրայ։ Մեր օրով ալ անուանի Գեր֊ մանացի գիտուն Փրոֆ. Հարնաք անոր գլուխին նոր փառաց պսակ մը կը հիւսէ՝ եբրայեցւոց թուղթին հեղինակութիւնը անոր վերագրելով։

Արդարեւ կեանքը վէպէն զարմանալի է։ Ահա մարդ մը, Սպեական Պոնտոս պաւառին մէջ ծնած ու սնած, որ Եւրոպա գաղթելով Հռոմ քաղաքին մէջ ալնուական Հռոմայեցի աղջկան մը հետ կ'ամուսնանայ։ Այր ու կին միասին Քրիստոնէութեան կը դառնան։ Պրիսկէ, հակա֊ ռակ բուռն հալածանքի, հաւատարիմ կը մնայ իր էրիկին ազդին, նաեւ նոր կրօնքին խաչուած Հիմնադրին։ Երկուքը մէկտեղ Հռոմէ կը փախ֊ չին։ Կորնթոս կու գան։ Կորնթոսէն կը չուեն Եփեսոս։ Աստիճ թափառական, գոգցես գնչուա֊ կերպ կեանք մը սիրայօժար ստանձնելէ զատ, զանիկա անխուսն օրհնութիւն մը կ'ընեն իրենց այցելած քաղաքներուն որուն իւրաքանչիւրին

մէկ մէկ եկեղեցի կը կառակեն։ Ինչ հիանալի զոյգ մը։ Միշտ սիրող ու միաբան, իրարու բարձակապէս վստահ ու գործակից, եւ երկուքը միանգամայն հաւատարիմ Տէր Յիսուսի որ իր իսկ սիրովը իւրաքանչիւրին ամուսնական սէրը բազմապատիկ կ'օրհնէ ու կը սրբագործէ։

Բայց մեծագոյն հրաշքը կինն է։ Մեծ անձնաւորութիւն մ'է Պրիսկէ։ Կին մը որ ազնուական գերդաստանի մը կապակցութենէն կը հրաժարի՝ խոնարհագոյն ազգէն կողակից մը ևՀաչելով Հրէին անուամբը յորջորջուող կրօնքը ընդունելու համար։ Կին մը որ իգական նուագական գէղ ձէնքը, ասեղը, լեզուն եւ գրիչը, երեքը հաւասար ճարտարութեամբ չարժել գիտէ։ Կին մը որ իր բնակարանը էրիկին համար երջանիկ տուն, պանդուխտներու համար խաղաղ իջեւան, եւ ընդհանուր հասարակութեան համար եկեղեցի կը չինէ։ Կին մը որ առած ու տուած ներչնչումներովը եւ յանձն առած զոհողութիւններովը Հեթանոսաց Առաքեալը երախտապարտ կը կացուցանէ։ Կին մը որ իր խորունկ ու առողջ հոգեւոր դիտութեամբը լուսաւորելով ու հրահանգելով համալսարանական երիտասարդը՝ աւելի բարձր կեանքի եւ ճշմարտապէս օրհնեալ գործունէութեան կ'առաջնորդէ։ Կին մը որ տարիներով քաղաքէ քաղաք ու երկրէ երկիր կը պտըտի՝ իբր միակ նպատակ ունենալով մարդիկը բերել ու ծանօթացնել Անոր հետ զոր ճանչնալն է յաւիտենական կեանքը։ Աւանկ մէկին էր Պրիսկէ։ Անոր յիշատակը Առաքելական Եկեղեցիին պատմութեան մէջ անջնջելի տառերով քանդակուած է։ Դիւաելի է որ ընտանիքը Նոր Կտակարանի գրքերուն մէջ վեց անգամ կը յիշուի, ոչ որուն չորս անգամին (ըստ հնագոյն ձեռագիրներու) Պրիսկէի անունը նախընթաց է։ «Պրիսկէ եւ Ակիւղաս։» Դիրք, տաղանդ, եռանդ, իմաստութիւն, ձեռներէցութիւն, գործունէութիւն, այո, ամէն բանի մէջ Պրիսկէ առաջին է։ Պատմութիւնը անոր անուամբը կը ճանչնայ ընտանիքը։

Քրիստոնէական կեանքը ինչ հրաշալի կիներու ծնողը եղած է։ Կատարինէ՝ կին Զօրաւոր Պօղոսի, Սուսաննա՝ մայր Յովհաննէս եւ Կարոլոս Ուէսլիի, Մոնիկա՝ մայր Օգոստինոսի, Անդուսա՝ մայր Յովհան Ոսկեբերանի, Եւնիկէ՝ մայր Տիմոթէոսի, Սուսաննա՝ մայր Յովհաննէսի եւ Յակոբոսի, եւ կիներուն ամենաներանելին Մարիամ՝ մայր Յիսուսի, եւ ահա Պրիսկէ։ Այս անունները պատմութեան երկնակամարին վրայ անպուպական համաստեղութիւն մը կը կազմեն։ Ամէնն ալ գարերէ ի վեր փառաւորապէս կը փայլին՝ իւրաքանչիւրը իրեն սեպհական ճառագայթով մը։ Տիրամայրը բացառութիւն համարելով, Թերեւս ամէնէն անոյշ ու թափանցիկ ճառագայթը կը ցոլանայ անկէ որուն անուան չորքը զարձան այս ժամուն մեր խորհուրդները։ Պրիսկէ՝ կին Ակիւղասի, դաստիարակ Ապողոսի, գործակից Պօղոսի, (Թերեւս) հեղինակ Եբրայեցւոց Թուղթին, հրեշտակ Առաքելական Եկեղեցիին, այս ամէնը եւ աւելին եւս՝ վասն զի ազախին Տէր Յիսուս Քրիստոսի, — ահա Առաքելական Քրիստոնէութեան հրաշքներէն մէկը։

Նիւ Եորք

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋ

ՀԱՓՇԶԻ ԵՐԱՉԸ

3.

Երբ պատրաստուեցաւ մնկնիլ, տէրը եկաւ աքանչանալ ու բացատրութիւններ տալ իր գանձերուն վրայ։ Ուզեց զՀաֆշզ պիտել։ Դժբախտաբար գլուխը ոսքերուն մէջտեղն էր գեանին մօտ, ուստի սահպուեցաւ պատի մը վրայ երելլել, որպէս զի կարենար օտարականը լուսին տեսնել։

«Մի կարծեր թէ երջանիկ մարդ եմ ես,» ըսաւ Հաֆշզի, «այսքան չատ ու կատարեալ կենդանիներ ունենալուս համար։ Աւա՜ղ, այս երջանիկ ու կատարեալ աշխարհին մէջ անպատահութիւններն անպակաս են միշտ։ Սա աղուոր կերպարանքով կովը ոչինչ կուտայ, բայց միայն տաք ջուր փսխանակ կաթի։ Իսկ իր հորթը, խեղճ արարած, մեռաւ առաջին չաբթուան մէջ։ Ոմանք աղէկ երեւոյթով ոչխար ունին, բայց բոլորովին կոյր են Թերութեան մը պատճառով։ Ոմանք չեն կրնար լոյսի մէջ ապրիլ, իսկ քիչեր կարող են լսել։ Երկու կենդա-

նի չկայ նոյն կերը ուտող, եւ զանոնք խնամելը տաժանելի գործ է։ Երբեմն կ'զգամ թէ աւելի աղէկ պիտի ըլլար, եթէ աղքատ ըլլայի։»

«Կարծեմ ես ալ այդպէս պիտի զգայի,» ըսաւ Հաֆըզ։

Մինչ կը խօսակցէին այսպէս, յանկարծ խօլ խաւար մը պատեց ղիրհնք։ Արեւը անհետացաւ եւ Հաֆըզ պահ մը չկրցաւ իր առջնորդը տեսնել։

«Ինչ պատահեցաւ,» հարցուց։

«Բան մը չէ, անսովոր բան մը չէ,» ըսաւ առջնորդը, «արեւը դիպուածով մարը մտաւ։ Մագելու համար կանոնաւոր ժամանակ չունի։ Այլ կու գայ եւ կ'երթայ ինչպէս որ պատահի, եւ յանկարծ կը մեկնի, ինչպէս որ կը տեսնես։»

«Ինչպէս որ չեմ տեսներ,» յարեց Հաֆըզ, «բայց կը յուսամ թէ պիտի վերադառնայ որոշեալ ժամանակ մը։»

«Այդ պիտի ըլլայ, պարոն, պատահման բերումով։ Երբեմն ամիսներ, երբեմն չաբաթներ, երբեմն ալ լոկ քանի մը վայրկեան կը տեւէ անոր բացակայութիւնը։ Ինչպէս որ պատահի։ Կրնայ ըլլալ որ ամիսներով չտեսնենք զայն, բայց կրնայ ալ ըլլալ որ չուտով վերադառնայ։»

«Սակայն ինչպէս, ամիս եւ օր կը յիշես դուն, քանի որ այդպիսի բան չունիք։»

«Ղեզի պիտի բացատրեմ չուտով։ Մենք հոս ժամանակը կանգուններով կը չափենք։»

«Կանգուննո՞վ։»

«Այո, մենք ժամուան վաթսներորդ մասը կը կոչենք այն ժամանակը, որու միջոցին մեր ամէնէն կատարեալ մարդիկը կանգուն մը տեղ կը քալեն։ Այդ ժամերով օրեր եւ օրերով ալ տարիներ կը հաշուենք։ Անշուշտ չատ ճիշտ չըլլար մեր հաշիւը, վասն զի մարդոցմէ ոմանք ուրիշներէ աւելի արագ կը քալեն։ Սակայն այդ կախում ունի անոնց սրունքներուն պատահարար երկար կամ կարճ ըլլալէն։»

Մինչ առջնորդը կը չարունակէր իր խօսքը, արեւն յանկարծ ծագեցաւ ի մեծ ուրախութիւն ամէնուն։ Այնքան յանկարծ հասաւ լոյսը որ Հաֆըզ նախ կարծեց թէ կայծակնահար եղաւ, եւ իրօք ձեռքերը աչքերուն տարաւ նայելու համար թէ ապահո՛վ են։ Յետոյ ծածկեց աչքերը ձեռքերով մինչեւ որ հեզհեզ կրցաւ լոյսին դիմանալ։ Արեւն այնպիսի փայլ մը ունէր զոր երբեք տեսած չէր առաջ, եւ անտանելի կերպով տաք էր։ Օդը հնոց էր կարծես։

«Ա՛յ,» գոչեց արջառատէրը, «պիտի այրինք հիմա։ Բրդոտ խեղճ եզս պիտի մեռնի իսկոյն։ Դժբախտութիւն, դժբախտութիւն մեզի համար։ Արեւը մեզի մօտեցած է սովորականէն աւելի։ Բայց յուսանք թէ չուտով կը մեկնի դարձեալ եւ միւսանգամ գալուն աւելի հեռու կը գտնուի մեզմէ։»

Արեւը այնքան սաստիկ տաքութիւն մը կը սփռէր որ ուրախութեամբ գայթն ապաստանիլ տուն մը, որ ողորմելի տեղ մը կ'երեւէր արդարեւ։ Հաֆըզ չկրցաւ չբազդատել զայն իր սեփական գեղեցիկ տնակին հետ։ Գերաններէն ոմանք փտած էին, վասն զի ծառը բոլոր իր ժաեռով համասեռ չէր դիպուածին բերմամբ։ Տախտակներէն ոմանք թղթի նման էին եւ դամերը չէին բռներ, որով կը չարժէին եւ կ'ելլէին անոնք իրենց տեղերէն։ Սահուածքան իրենց կերակուրը տունէն դուրս եփել կիզիչ արեւուն տակ, վասն զի ծուխը, եթէ միանգամ տունը մտնէր, այլեւս դուրս չէր ելլեր, երբ դիպուածը չնպաստէր, ինչ որ յաճախ չէր պատահեր։

Հաֆըզ ճաշի հրաւիրուեցաւ։ Սեղան նըստելէ ետեւ դիտեց թէ ամէն ոք տարբեր կերակուր ունէր, եւ թէ երկու հոգի չկար՝ նոյն կերակուրը ուտող։ Իմացաւ թէ դիպուածին բերմամբ մէկուն կերածը ուրիշի մը թոյն էր եւ ինչ որ մէկուն հաճելի էր՝ ուրիշի մը ղղուելի էր։ Հաֆըզ ամէնէն հրապուրիչ երեւցող կերակուրն ընտրելով փորձեց ուտել։ Բայց ո՛րքան զարմացաւ, երբ տեսաւ թէ իր ձեռքերը կամքին իշխանութեան տակ չէին եւ թէ այդ ժիր սպասարկուները, կերակուրը փոխանակ իր բերանը տանելու, ալ ականջը կը տանէին։ Գիտնալով հասկցաւ թէ ամէնն ալ նոյն վիճակին ենթարկուած են, եւ ընկերներուն հետեւելով զլուխը ալ ուսին վրայ ոլորեց եւ բերանը ականջին տեղը տանելով յաջողեցաւ ուտել։ Զարմացմամբ հարցուց թէ ի՛նչպէս պատահեցաւ այս։

Ճալոնի Կայսեր Թագադրութիւնը այս տարի պիտի կատարուի Քիոթօի վաղեմի պալատին մէջ։

ՄԻՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

Կրօնը, իր բարձրագոյն առումին մէջ, հա-մամարդկային է եւ աշխարհաքաղաքացիական. միացնող ղօրութիւն մըն է ան, եւ ոչ թէ ան-ջատող պառակտող ոյժ մը։ Այն բոլոր պառակ-տումը որ տեղի ունեցած է աշխարհի մէջ յա-նուն կրօնի՝ իր գոյութիւնը կը պարտի ոչ թէ նչմարիտ կրօնին որ Աստուծոյ հայրութիւնը եւ մարդոց եղբայրութիւնը կը ճանչնայ իբր խոչոլ, այլ սխալ հասկցուած կեղեւային կրօնին՝ որ դաւանանքն ու վարդապետութիւնը կ'ընէ կեդ-րոն, և ձևն ու սովորութիւնը կ'աստուածացնէ։

Բողոքականութիւնը զուտ կրօնական չար-ժումմըն է որ դարուն լոյսին համեմատ ըստ կարելւոյն կը ձգտի խոչոլ կրօնին, եւ քա-ղաքական կամ ազգային ոեւէ ձգտում չունի յայտնի կամ ծածուկ։ Դէպի զուտ հոգեւորը ձգտող իր հանդամանքին իսկ բերմամբ՝ պա-ռակտող ընութիւն ունենալէ հեռի՝ միացնող, չաղկապող ոյժ մըն է ան մանաւանդ։

Հայ Բողոքականութիւնը Հայ ազգային մար-մինէն անջատուած նկատելու իրաւունքը ոչ ոքի կրնանք տալ. այսպիսի անջատում մը գո-յութիւն չունի երբեք։ Հայ Բողոքականը Հայ ազգային մարմնոյն օգտակար եւ գործօն մէկ անդամն է որ խղճի անկաշկանդ ազատութիւն վայելել կ'ուզէ կրօնական խնդիրներու մէջ, այս է ամէնը։ Ու իբր կրօնական համայնք՝ իր բոլոր ձեռնարկները կը ձգտին խղճի այդ ազա-տութիւնը պահպանելու նպատակին։

Ու երբ յանուն ազգային միութեանը կոչ կ'ուղղուի Աւետ. Հայութեան՝ փութալ համախմբ-ուելի Ազգային Սահմանադրութեան դրօշին տակ, եւ զուտ կրօնական հանդամանքէ զուրկ ամէն տեսակ խնդիրներու մէջ զործակցիլ կ'առաջար-կուի, մեր առաջին զգացումը զարմանք ու երկ-ընդը վիրաւորանք մը կ'ըլլայ։ Կը հարցնենք. Կրօնականէ տարբեր խնդիրներու մէջ եւ տար-բեր պատճառներով ի՞նչ բաժնուած կամ բաժ-նուիլ ուզած էինք որ այժմ միութեան կը հրա-ւիրուինք։ Մ'թէ Աւետ. Հայը այնչափ Հայ չէ՞ որչափ Լուս. Հայը։ Ի՞նչպէս կրնայ հասկըց-ուած չըլլալ ասիկա մեր ազգակիցներէն՝ երբ ջարդող, թալանող խաւժանն անդամ դժուա-րութիւն չէր ունեցած զայն հասկնալու։ Հայ անունին նախատինքը կրելէ եւ անոր տուգան-քին մասնակցելէ վերջ՝ իրաւամբ վիրաւորանք կ'ղգայ Աւետ. Հայը, երբ իբր անջատուած՝ միութեան կը հրաւիրուի։

Կը խոստովանինք թէ տոհմային զգացումը ըստ արժանւոյն չմշակուեցաւ Հայ Աւետ. առաջին սերունդին մէջ. բայց այդ իրողու-թեան պատասխանատուն ո՛չ Բողոքականու-թիւնն է իբր կրօն եւ ոչ ալ Բողոք. Հայը, այլ անոր ստացած դաստիարակութիւնը օտար ու-սուցիչներու ձեռքին տակ։ Օտար ուսուցիչները իրենց բոլոր բարեացակամութիւնով մէկտեղ՝ չէին կրնար հարկաւ Հայու պէս ղգալ, Հայու մը պէս սրտկծկիլ. եւ ուստի Հայ Աւետ. առաջին սերունդը կամայ ակամայ ստիպուած էր կրել իր ստացած աշխարհաքաղաքացիական դաստիարակութեան դրոշմը։ Ժամանակը, սա-կայն, նոր ուղղութեան մը ծնունդ տուած է հիմա, եւ Աւետ. դաստիարակութիւնը իր այդ տկար կողմը զգացած ու զգայն իր իտէալներուն համաձայն դարմանելու ալ ձեռնարկած է արդէն։

Ու ասիկա քաջալերանքի արժանի է, չէ թէ վիրաւորանքի։

Բայց, պիտի առարկուի զուցէ, այս բոլոր չըմեղացումներուն եւ բողոքներուն հակառակ՝ անջատումի իրողութիւնը կայ ու կը մնայ ցցուն, անհերքելի։ Կ'ընդունինք. բայց միեւնոյն ժա-մանակ կը պնդենք թէ այդ անջատումը կրօնա-եկեղեցական հիմի վրայ է եւ ոչ երբեք ազգային։ Դպրոցական, բարեգործական եւ նոյն իսկ ազ-գային-քաղաքական ձեռնարկներու մէջ երեւան եկող անջատումի հիմը միեւնոյն կրօնա-եկեղե-ցական խնդիրն է։ Հայ Աւետ.ը իր իտէալի միջուկը պահպանելու եւ զօրացնելու համար է որ անոր չուրջը ուրոյն կեղեւ մը կազմելու հարկին տակ ղգացած է ինքզինքը. այլապէս պէտք է յօժարէր այդ միջուկի փճացումին։

Սրտ եւնէ իրական միութիւն եւ զործակ-ցութիւն ապահովել կ'ուզուի՝ պէտք է նոյն այդ հիմին, կրօնա-եկեղեցական իտէալին, մէջ մեր-ձեցում կամ միութիւն յառաջ բերելու աչխա-տիլ։ Կը համարձակինք պնդելու թէ կրօնա-եկեղեցական հիմը զուրս ձգելով միութիւն առաջարկողները վրիպած են իրենց մտը բուն վէրքին վրայ դնելէ։ Կը վախնանք թէ սխալ ախտաճանաչութիւնը դարմանումի սխալ մե-թոտ մը թելադրած է իրենց։

Կրօնը, իտէալ կրօնը ըսել կ'ուզենք, կի-
րակնօրեայ հանդերձի պէս բան մը չէ զոր պի-
տի հագնինք չաբաթը մէկ անգամ եկեղեցիին
մէջ եւ ուրիշ օրեր՝ ուրիշ տեղեր պիտի հանենք
զայն, այլ ան է՝ կամ պէտք է ըլլայ մեր ան-
հատական ու ազգային կեանքին բոլոր գործառ-
նութիւնները ղեկավարող եւ անոնց բոլոր մանա-
րամասնութիւններուն մէջ թափանցող կենսա-
կան ու գործօն ոյժ մը, որուն աղբիւրին առաջ-
նորդուելու համար է որ տեղի ունենալու են
եկեղեցական պաշտամունքներն ու անհատական
երկրպագութիւնը: Այո, իտէալ կրօնը կեանքի
մէջ յայտնուող ոյժ մըն է, սիրոյ ոյժը, որուն
աղբիւրն է Աստուած:

Արդ ինչպէս կրնանք սրածայր գրչով գիծ
մը քաշել եւ անոյ անջատել կեանքի ու կրօն-
քի կալուածները: Եթէ այնպիսի բան մըն է
զոր կրնանք իրաւամբ եւ անպատիժ արտաքսել
մեր առօրեայ կեանքէն, մեր գպրոցներէն, մեր
ազգային իտէալէն ու գործունէութենէն, ուրեմն
առանց այլեւայլի պէտք է ընդունիլ թէ ոչնչու-
թիւն մըն է ան որով զբաղիլն անգամ աւելորդ
ժամավաճառութիւն պիտի ըլլայ:

Բայց այս տեսակէտը ոչ օքի ընդունելի է,
կը յուսանք:

Կեանք-կրօնք բաղադրութիւնը ոչ թէ քնա-
գիտական այլ ընկերաբանական բաղադրութիւն
մըն է զոր չենք կրնար իր մասերուն անջատել
առանց անոր էութիւնն իսկ այլափոխելու: Ի՞նչպէս կրնանք, օրինակի համար, պահանջել
որեւէ անհատէ մը որ բարեգործութիւն ընէ
առանց իր կրօնական իտէալը հաշուի առնելու:
Ի՞նչպէս կրնանք պահանջել որ ջերմեռանդ
հաւատացեալ մը մեծ կամ փոքր գումար մը
նուիրէ կրթական նպատակի մը համար՝ առանց
նախապէս վստահ ըլլալու թէ իր դրամը չպիտի
գործածուի անհաւատութեան եւ կամ հակա-
կրօնական զաղափարներու փրօփականդը ընելու
գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար: Եւ եթէ
հաւատացեալ մը այդ տեսակ անխոհեմ նուի-
րատուութիւն մը ընէ, ինքզինքին հակա-
սած՝ իր իսկ դրամով իր նուիրական համարած
սկզբունքները քանդելու աշխատած պիտի
չըլլա՞յ: Այո, գիտակից եւ ճշմարիտ բարեպար
մը չպիտի բաւականայ նոյն իսկ բացասական
վստահութիւնով մը, այլ պիտի ուզէ մանաւանդ
ունենալ դրական հաւաստիքը թէ իր նուիրա-
տուութիւնը, համեստ կամ հսկայ, գիտակցօրէն
պիտի ծառայեցուի իր իսկ նուիրական համարած
սկզբունքներուն ծառայութիւնին:

Կեանքն ու կրօնքը իրարմէ անջատելու
փորձը, կեանքի ամէն չրջանակներու մէջ ալ,
այսօրինակ գործնական դժուարութիւններու
հետ դէմ առ դէմ պիտի բերէ զմեզ:

Մենք համոզուած ենք թէ Աւետ. չարժու-
մը ժամանակավրէպ մը չէ երբեք, այլ իրական
պէտքի մը ծնունդը: Հայ. Եկեղեցին, իբր ազ-
գային եկեղեցին, այնքան միակողմանի եղած է
իր գիրքին մէջ վերջին ժամանակներս որ զայն
հակակշռող չարժումի մը անհրաժեշտ դարձած է:
Ու Հայ. Աւետ. Եկեղեցիին կոչումն է այդ հա-
կակշիռը ի գործ դնել:

Հայ. Եկեղեցին միակողմանի եղած է իբր
ազգային միութեան կապ ծառայելու իր ծայրա-
յեղ ձգտումին մէջ, որուն զոհած է՝ մեծ չափով
մը՝ իր իսկական ու բարձրագոյն կոչումը իբր
եկեղեցի, այն է ըլլալ հոգեւոր զօրութեան
կեդրոն մը: Ձեւին ու աւանդականութեան
պնդօրէն փարած՝ ան մոռցած է ժողովուրդի
հոգեւոր կեանքին իրական մնունդ մատակարա-
րելու իր անվիճելի պարտականութիւնը, եւ
բաւականացած է լոկ իր պատկառելի հնութեան
հրապոյրովն ու ձգողութեամբը իր չուրջը հա-
ւաքելով ազգին անհատներն ու Հայ պահելով
զանոնք:

Ջենք ուրանար թէ Հայ. Եկեղեցին դնա-
հատելի ծառայութիւն մատուցած է Հայ ազգին
այս տեսակէտով: Բազմաթիւ կեդրոնախոյս
զօրութիւններու դէմ կեդրոնաձիգ պատկառելի
ոյժ մը եղած է ան ու հակազդած անոնց վրայ՝
ազգային զանգուածը քայքայումի վտանգին
դէմ պաշտպանելով. ու ասիկա, առանց այլեւայլի,
մեծ ծառայութիւն մըն է ինքնին, որուն հա-
մար ամէն Հայ երախտապարտ պէտք է զգայ
ինքզինքը անոր հանդէպ: Բայց կը պնդենք թէ
Հայ. Եկեղեցին նոյն այդ ծառայութիւնը կրնար
մատուցանել, ու աւելի մեծ չափով թերեւս,
եթէ փոխանակ զայդ իբր նպատակ հետապնդե-
լու՝ իր իսկական հոգեւոր կոչումը հետապնդած
ըլլար խղճի մտօք ու միայն անոր փարած ըլլար
իր բոլոր ոյժովը: Հայ. Եկեղեցին երբեք, այո,
երբեք աւելի չամրապնդեց ազգային միութիւնը
քան որչափ Վարդանանց օրով, ու երբեք, այո,
երբեք աւելի բուռն թափով չփարեցաւ իր

զուտ հոգեւոր կսչումին քան որչափ այն ժամանակ։ Արդիւնքներ կան որ աւելի լաւ կերպով կ'ապահովուին անցողակի, անուղղակի, քան թէ իրր նպատակ հետապնդուելով։ Ջօրաւոր ֆիզիքական մը մշակելու դիտումով կանոնաւոր մարզանք կատարողէ մը աւելի ջղուա բազուկներով օժտուած կ'ըլլայ յաճախ երկաթագործ մը, որ իր արհեստը բանկցուցած, առեն մաքէն իսկ չանցներ իր ֆիզիքականը մշակելու գաղափարը։

Արդ անուրանալի է թէ Հայ. Եկեղեցին, կէթ ժամանակ մը, դարձած է հոգեւոր մշակոյթը կէա նպատակի ընդէ. ասով գոյութեան իրաւունք տուած է Աւետ. չարժումին որ զուտ կրօնական ու հոգեւոր նպատակներ կը հետապնդէ այլամերժօրէն։ Եթէ Հայ. Եկեղեցին թեր բացած չըլլար իր այդ էական պարտականութեան մէջ, արտաքին որեւէ զօրութիւն կարող պիտի չըլլար Աւետ. չարժումը սկզբնաւորել եւ տեւականացնել Հայոց մէջ։

Աւետ. չարժումը, ուրեմն, առաւել քան երբէք գոյութեան իրաւունք ունի այսօր, քանի որ Հայ. Եկեղեցիի ազգայնական ձգտումը աւելի տարապայման հանգամանք ստացած է հիմա՝ ի վնաս հոգեւոր նպատակի հետապնդումին։ Հայ. Աւետ. Եկեղեցին իր հակակշռող դիրքին մէջ աւելի եռանդուն ըլլալու է այսօր քան երբէք։ Ու ասիկա այնքան մաքուր ազգասիրութիւն է Աւետ. Հայուն տեսակէտէն, որքան Հայ. Եկեղեցիի ձգտումը Լուս. Հայու տեսակէտէն։

Եկեղեցիէն դուրս, կարելիութեան սահմանին մէջ, սիրալիր գործակցութեան մը ջերմ պաշտպանները ըլլալով հանդերձ՝ չենք վարանիր պնդելու թէ ճշմարիտ, իրական, տեւական միութիւնը պէտք է վնտռել եկեղեցիէն ներս մանաւանդ քան թէ անկէ դուրս. ու ասոր ալ ամէնէն արմատական միջոցն է Հայ. Եկեղեցիին ԻՐԱԿԱՆ Բարեկարգութիւնը։

Եկեղեցասէր

Թէ արդի Աբեւելքը կարեւոր դատայութիւններ պիտի մատուցանէ աշխարհի գրականութեան՝ հաւանական կամ թերեւս իսկ ստոյգ հանգամանք կ'ստանայ սա իրողութեամբ որ գրականութեան յաւուրկ Նոպէլեան մրցանակը 1913ին Բալինտրանաթ Թակոր անուն Հնդիկ բանաստեղծին տրուեցաւ։

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅՈՐ, ԳԻՐՔ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵՑԻՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ԵՒ

ԹՈՒՂԹ ԱՌ ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ս. Էջմիածնի տպագրութիւն, Տփղիս, 1904, Աբխաստութեամբ Գալուստ Տէր-Մկրտչեանի եւ Սս. Մալխասեանի

ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ՊԱԶԻԼ ԽԱՆ

Պարսից Դեսպանատան Բժշկապետ

«Եւ արկեալ աթոռս երիցունց իշխանացն՝ նըստէին ամբարապետն Վեհտենշապուհ եւ Զնիկան մայրապետ արքունի եւ Մուլան անդերձապետն։ Իսկ երանելոյն Խուժկին համբարձեալ առ Արարիչն ամենայնի զուշն» (97. 6)

Փարպեցիի առաջին տպագրութիւնը եղաւ 1713ին, երկրորդը 1783ին եւ երրորդը 1891ին, երեքն ալ Ս. Ղազարի տպարանէն եւ հատանօրէն միեւնոյն ձեռագրէն։ Ս. Էջմիածնի հին ձեռագիրը, Բաղէշեան, 1672 թուականը ունի Դրիգոր երեցի գրիչով Վարդան դիտակի (վանահօր) օրով, Բաղէշի Յովհաննէս Կարապետ Վանքի (Ամրգօլու) մէջ գրուած։ Երկրորդ ձեռագիր մըն ալ ունին Էջմիածնի մէջ 1774 թուականով, ուր ինչպէս առաջին անգամ նշմարեց Գալուստ Աբեղայ Տէր-Մկրտչեան, դիրերու դիւտի պատմութեան մէկ մասը մէջբերում մըն է Խորենացիի այն պատմութենէն որ հրատարակուեցաւ Յամուօլդամի (Ամստրտամ) յամին 1695։ Էջմիածնի ներկայ տպագրութիւնը Բաղէշեան օրինակէն է, միւս ձեռագրի ու երեք տպագրութեանց հետ համեմատութեամբ։ Գործը չատ խնամքով է կատարուած, տողերը նշանակուած են էջերու մէջ, եւ տարբեր ընթերցումներ ամէն էջի վարի մասին մէջ արձանագրուած են. այնպէս որ սոյն տպագրութիւնը գերազանցօրէն ուսումնասիրողի հրատարակութիւն մըն է։ Մենք անոր ընձեռած դիւրութենէն կ'օգտուինք չարք մը դիտողութիւններ

ընելու։ Ընդհանուր գործը իբր պատմութիւն մենք այգագային պիտի քննենք, իսկ առ այժմ անոր ըմբռնումի բառական խնդիրներով կ'ուզենք զբաղիլ։

Փարպեցիի ոճը խիստ անհաւասար է. մենք երբեմն կը փորձուինք կարծելու թէ հեղինակէն ապին քանի մը ապագայ գրիչներու հետքեր կը գտնենք հոս ու հոն ընդհանուր գործին մէջ։ Հեղինակի ոճը յատուկ է, երբեմն կարճ կուռ նախադասութեանց չարք մը, կշռուած, չափուած պաշտօնական լեզու մը, «Զօրավարն Հայոց Վարդան Տէրն Մամիկոնէից» «Սուրբ Զօրավարն Հայոց Վարդան։» Սոյն մասերը այնպիսի անսահուն, զգոյշ ձեւով մը գրուած են որ մենք կը կասկածինք թէ օտար լեզուով չարադրուած, գուցէ եկեղեցական Յունարէնով, կտորներու բառացի թարգմանութիւններ են ասոնք. տես նել էջ 54 եւ 55, իր նուրբ դիւանագիտական դարձուածքներով։ Ասոնց հետ միասին Ասիական անիմաստ բառակուտակումներով անվերջ նախադրութիւններ կան, մանաւանդ երբ սուրբերու գործերու ու նահատակութիւններու մասին խօսելու առիթ կայ. տեսնել էջ 91, 92, 93։ Մեզ հաւանական կը թուի թէ Ղազար ե'ւ Հայերէն կը գրէր ե'ւ Յունարէն ու իր պատմութեան կարեւոր պաշտօնական մասերը Յունարէնով է գրի առեր եւ ապա ճշդութեամբ Հայերէնի է վերածեր, իսկ միւս ճապաղ երկաբապատում մասեր ուղղակի Հայերէնէ է չարադրեր։ Մենք մեր անձնական փորձով զիտենք թէ մէկէն աւելի տեսակ Հայերէն կամ Պարսկերէն կրնանք գրել ուղղակի այս լեզուներով չարադրելով կամ Անգլիերէն գրելով նախ եւ ապա մեր գրածը հարազատութեամբ թարգմանելով։ Ղազարի գործի կէսը աւելորդ բառերու կրկնութիւն է, Ասիացի կրօնաւորի մը երկարապատում զրոյցներու կը նմանին, բառերու յորդ հոսանք մը առանց նոր իմաստ հաղորդելու։

Պատմութեան ու թուղթի անտարակոյս է որ հեղինակը Յունարէն գիտէր, սակայն գործէն ալ հաստատ կրնանք ըսել որ անոր տեսած Յունարէնը խիստ միակողմանի է, սահմանափակ որոշ շրջանի մը մէջ։ Սա իր տուած գիրքերու ցուցակը (192. 10).

«Բայց իմ ըստ կարի պարապեալ Յունական ուսմանցն, եւ ըստ զօրելոյ տկարամտութեանս իմոց կարդացեալ զգիրս արանց սրբոց... զսբրոցն ասեմ զԱթանասէ Աղէքսանդրացւոյ, եւ զերկուց միանուն արանցն՝ զկիւրղէ Աղէքսանդրացւոյ եւ զկիւրղէ Երուսաղէմացւոյ, և զԲասեղէ Կեսարացւոյ, եւ զԳրիգորէ Նազիանզացւոյ։»

Դարձեալ 201. 15, «Իսկ մեր երանելի վարդապետքն զամենայն զկտակարանս եկեղեցւոյ երից եւ չորից ուսուցեալ մեզ ի սկզբանէ մինչեւ ի կատարած գրոցն՝ համարս պահանջէին ի մէնջ զնոցունս, եւ իբրեւ զԴաւթի Սաղմոսն պաշտել մեզ հարկաւոր էին։»

Կուռ հակիրճ ոճի նմոյշներու համար տես նել էջ 91, 35։ Պարսից բանակի պատկեր մը, էջ 65, 66, 154 (15-30)։

Յոռի ճապաղ նմոյշներ են 91, 92, 93, 27, 111։

Ղազար նոր բառերու ճարտար կերտող մըն է. ահա քանի մը օրինակներ, յայտնաւոր (Մասիսին իբր անուն), արծաթազրիւրք, կաւարծաթի առակի կամ crystal, գետաւէժ։

Շատ մը բառեր ալ գործ կ'ածէ ճիշդ Լատինական բառերու վրայ կաղապարած եւ անոնց նչանակութեամբ. Քաղաքավարութիւն (civilisation), ցուցակութիւն (demonstration), անհոգութիւն (security, հին(1) իմաստով), ժամակալութիւն, պայմանաժամ, միւհղէթ (حفظ), կողմնակալ (կուսակալ), զգուշացնել (to garrison, mettre garnison), միամտութիւն (հաւատարմութիւն, fidelity), անզգայութիւն (ապուշութիւն), իշխել (հրամայել, կառավարել)։ Յատուկ սէր մը ունի այն բառերու համար որոնք նոյնանման ձայներով կ'սկսին կամ կը յանգին (alliteration)։ Դուռ եւ դաստար, դիր ու տար, ի յոտանէն կամ ի հովս, ի կործանումն եւ ի կորուստ, հաչիլ ու մռնչիլ, սպառ սպուռ, խեղանայ եւ քերանայ։

Գրելու ձեւին մէջ անվուրթութեան չարք մը ապացոյցներ կան ի սպառ, կարի, անանց եւ ուրիշ բառեր ստէպ կը տեսնուին միեւնոյն նախադասութեան մէջ. հնուս ցիւեղ ու տեղեկանալի նման անիմաստ ոճեր ալ խիստ յաճախ են։ Երբեմն ծիծաղաշարժ խառնուրդ մը կը տեսնենք ուր աչխարհաբարի ձեւերը տարօրինակ կը հնչեն գնարկեր (85) զՀայերն, զձեռներն, թողեք ի բաց զբանեղդ (119), կէին։

Փարպեցին երբեմն նեղամիտ կրօնականի

(1) «And it is common proof that security is mortal's chiefest enemy.» Macbeth.

նման կը գրէ. տարակոյս չկայ որ վերջին Յունական (dog Greek) յատկապէս եկեղեցականներու գրուածները անոր մտքին վրայ տիրապետող աղեցութիւն մը թողած են. տես էջ 42, 46, 56, 61 (10) 85 (1) եւ այլուր, նաեւ լուսնտոսի մը (ընկուորի) Վարագվաղանի նկարագրութիւնը ու խեղդամահ ըլլալ նոպաներու մէջ՝ կրօնամոլի մը տեսակէտէն կը ներկայացնէ, էջ 85։ Իր գարու անստի կարծիքներն էին ասոնք. բայց առաջնակարգ պատմաբան մը պէտք է իր գարու առաջնորդը ըլլայ և ոչ թէ անոր գերին։ Խորենացին երբեք այսպիսի անհեթեթ կարծիքներ չի յայտներ առանց զանոնք ջրելու։

Խորենացիի ընթերցողը կ'զգայ որ անոր հեղինակը լայն ծանօթութիւն մը ունի բոլոր հին գրականութեան հետ. ինչ որ պատմութեան կը պատկանի, Պարսկերէն, Ասորերէն կամ Յունարէն, Մովսէս իր մատերու ծայրերուն վրայ պատրաստ ունի։ Եթէ իրօք խարդախող մըն է, որպէս ոմանք կ'ուզեն մեզ հաւատացնել, անշուշտ Հայոց մէջ առաջին եւ վերջինն եղած է իր տեսակին մէջ, այնքան վարպետորէն օրքան պատրաստուած լայն զարգացումով եւ գրիչ վարելու գերազանց տաղանդով մը։ Սակայն Փարպեցին կրօնական գիրքերէն անդին քան մը տեսած չունի, բայց ի երեք Հայերէն պատմագիրքերէ։ Եւ ինչպէս որ տեսանք իր գիտցած Հռովմերէնը (Յունարէնը) սուրբերու վարք է կամ եկեղեցական Հայերու թողած գրականութիւն։ Իր գրած պատմութիւնը՝ պաշտօնական ճիւղ ու կրկնուած դարձուածներով, ընդհանրապէս չափաւոր լեզուով, օրէնսդէտի զգուշութիւնով ու վերապահումներով լուրջ մասեր ունի։ Մեր պատմագիրքերու ամէնէն հարազատն է իրր պատմութիւն, սակայն հեղինակին նեղ հայեացքը, հին դասական պատմութեանց հետ անծանօթ ըլլալը եւ Հերոդոտոսէն ու Թուկիդիտոսէն չօգտուիլը, մեծապէս կը վնասէ իր աշխոյժ գործին՝ պակսեցնելով անոր արժէքը պատմական գրականութեան չարքերուն մէջ։ Լորա Մէքալի իր Անգլիոյ Պատմութիւնը գրելէն առաջ՝ վերջին եւ ոմն գիտէ քանիեւ քսորդ անգամ նորէն աչքէ անցուց երկու Յոյն պատմագիրքերը եւ իր աշխատութեան հրատարակութենէն յետոյ, երբ բոլոր Անգլիան գինովցած կը թնդար անոր գովասանքներովը, ինք Մէքալի իր խուցին մէջ առանձնացած կրկին գայն կը կարդար եւ խսնելով կ'արձանագրէր իր յիշատակատետրին մէջ այն խոչոր սխալները զոր ինք կը զգար իր գործին եւ հին դասական կաղապարներուն մէջ։ Մե՛ղք որ Յունական գաղար սուրբերու գարերէն աւելի հեռուն չբարձրացաւ Պերիկղէսի գարն հասնելու և հետեւելու այն օրինակներուն զոր Հերոդոտոս մը եւ Թուկիդիտոս մը պատրաստած էին պատմագրի մը համար։

Եթէ Խորենացին ու Փարպեցին միեւնոյն ատեն կարդանք, քանի մը խոչոր իրողութիւններ իսկոյն աչքի մէջ կը մտնեն։ Նախ մէկը միւսի գոյութիւնը չի յիշեր։ Դազար անունով ու որոշ կերպով կը ճանչնայ Ագաթանգեղոսը, Փաւստոս — Փաւստոսը, Կորիւնը, սակայն Խորենացի մը չգիտէ։ «Երանելի Փիլիսիփոս Մովսէս», էջ 202, յայտնի չէ թէ ո՛վ է։ «Մովսէս կրօնաւորն» ալ (187) Խորենացին չէ անուշա։ Երկրորդ, Դազարի համար Հայաստանի մէջ հաշուի առնելիք տոհմերը Մամիկոնեաններն են ու կամարականներն։ Բագրատունիները գրեթէ գոյութիւն չունին։ Կը յիշուին երբ կրնան անարգուիլ. տես էջ 57. «Եւ որք խոտորեցան զկնի Սատանայի ընդ ուխտանենգին Վասակայ են այսքիկ. Իշխանն Բագրատունեաց Տիրոյ եւն. եւն.»։ Խորենացին ընդհակառակն՝ կը գրէ ի փառս եւ ի պարծանս Բագրատունեանց տոհմին միայն, եւ պատեհութիւն մը ձեռքէ չի տար ըստ կարելւոյն առատօրէն տիզմ չպրտելու Մամիկոնեանց հասցէին։ Մեր օրերուն մօտ՝ կարատեն մը երբ Բագրատունեաց ցեղի զաւակներ Գերմանիոյ մէջ վոխանակ հիմակուայ նման ծաղկահուիս, վարդամար, վարդածաղիկ (Rosenthal, Rosenstein, Rosenblüme) փառաւոր անունները կրելու, պարզ Յովսէփ, Դաւիթ, Նաթան եւ Մուշէ էին։ Գերմանացի ամէն կառապան Մովսէս մը ունէր իր պահպանութեան ներքեւ, որուն յարատեւ պարտական էր եւ փողոցին մէջ կառք վարելու ընթացքին ընդդիմադիր կառապաններու Մովսէսները խարազանելով կ'անցնէր։ Իրարու մէջ խօսք մը ունէին. «Եթէ իմ եղբայրցին խարազանես ես ալ քուկինդ պիտի մտրակեմ։» Մեր պատմագիրներն ալ իրենց փոխատու պաշտպանեալները ունին, անոնց վրայ կ'ապրին իրր մակաբոյծներ եւ ընդդիմադիր տոհմերը կը խարազանեն։ Փարպեցին ու Բիւզանդային Մամիկոնեանցով կ'ապրին եւ Բագրա-

տունեանց խարազանողներն են։ Յորենացին Բագրատունեանց պաշտպանեալ —պաշտպանողն է եւ ի պաշտօնէ տոհմային փառատրանը ուրիմն եւ Մամիկոնեանց մտրակողը։

ԵԹԷ Յորենացին իր ժամանակի հարաւզաւ պատմագիր մը ընդունինք, հարկաւ նա չէր կրնար Փարպեցին յիշել, սակայն անոնք որոնք կ'ուզեն Մովսէսի հատորը Ը եւ Թ դարու գործ մը սեպել՝ պէտք է բացատրեն թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ համաչնագէտ եւ համաչնակուռ խարդախող մը կրցեր է զերծ մնալ Դաւզարի գրածներու ազդեցութենէն։ Մենք Յորենացիի պատմութեան մէջ ներքին ոեւէ փաստ չենք տեսներ հաստատելու թէ նա Փարպեցիի պատմութիւնը կարդացած էր։

(Շարունակելի)

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

ՎԵՐ. Ա. Ջ. ԵՂՈՑԵԱՆ

(Շար. նախորդ թիւին եւ վերջ)

Կիրակ. Դպրոցին վերեւ յիշուած նպատակը երկու բան կը ներկայացնէ մեզի, որոյ կ'արժէ գէթ համառօտ բայց լուրջ ուշադրութիւն դարձնել։

Ա. «Բուն նպատակը,» որ երկու տարբեր ունի։

1. «Մարդիկ Քրիստոսի բերել։» Անշուշտ կը հասկցուի՝ վեղարաւոր «մարդիկը։» Ամէն ուսուցիչ այսպէս պէտք է ճանչնայ ամէն մարդ՝ որ տակաւին Յիսուսի նման չէ։ «Ան որ չհաւատար, անիկա արդէն դատապարտուած է» (Յովհ. Գ. 18)։ «Դուք յանցանքներու եւ մեղքերու մէջ մեռած էիք... Դուք առանց Քրիստոսի էիք... եւ յոյս մըն ալ չունէիք, եւ աշխարհի մէջ առանց Աստուծոյ էիք» (Եփես. Բ. 1, 12)։ «Որդին Մարդոյ հիւսւ որ կորսուածը փնտռէ ու փրկէ։» Ահա «մարդիկը,» զորոնք կիրակ. Դպրոցի ուսուցիչները Քրիստոսի պիտի բերեն։ Ոչ մէկ ուսուցիչ պիտի յաջողի, եթէ այսպէս չճանչնար «մարդիկ,» որոնք տակաւին Քրիստոսի նման չեն։

«Մարդիկը Քրիստոսի բերել։» Չէ թէ Սղոթարան բերել, չէ թէ Յարանուանութեան բերել, չէ թէ Ուղղափառութեան բերել, չէ թէ Բարոյականութեան բերել, չէ թէ մեր անձերուն բերել, այլ «Քրիստոսի բերել։» Ո՜հ, որ ասիկա հասկցուէր։ Հոս սիրտս կ'արիւնի, բայց թող լսեմ, եւ ցաւս Աստուծոյ առջեւ կ'լէ...։ Ով ուսուցիչ, կարելի է որ յաջողիս մարդիկը զատել մեղքի վայրերէն եւ բերել Սղոթարան, կարելի է որ անոնց մեղքերը լուսաւորես վարդապետութիւնով, կարելի է որ զանոնք բարեկարգես կենցաղով, եւ կարելի է որ զանոնք սիրով քեզի յանկուցանես, եւ սակայն Քրիստոսի բերած չըլլաս։ Բուռ գործդ չլմնար, չի վերջանար, մինչեւ մարդիկը Քրիստոսի բերես։ Հոս է քու խնամատարութիւնդ։ «Հոգիներ վաստկողը իմաստուն է։»

Բայց այս չէ ամէնը։ Կիրակ. Դպրոցին «բուն նպատակը» հոս չի վերջանար — հոգիի մը փրկութիւնովը չլմնար. քայլ մը անդին կ'անցնի, եւ կարեւոր քայլ մը։ Ահա.

2. «Եւ զանոնք գործնական Քրիստոնէական կեանքն ապրելու պատրաստել։» Ուշ դիր երեք բաներու. — Ապրիլ, Քրիստոնեական կեանք, եւ Գործնական։ Եւ չկշռլը դիր «Գործնական»ին վրայ։ Վասն զի փրկուած կայ, եւ փրկուած կայ. Քրիստոնեայ կայ, եւ Քրիստոնեայ կայ։ «Կիրակ. Դպրոցին բուն նպատակն է մարդիկ Քրիստոսի բերել, եւ զանոնք գործնական Քրիստոնէական կեանքն ապրելու պատրաստել» որ փրկուած մարդիկ ըլլան զօրաւոր, դրական, «գործնական» Քրիստոնեաներ։ Չէ թէ միայն հոգեւոր խօսակցութենէ եւ ընկերակցութենէ ախորժող, աղօթող ու երգող, հոգեւոր գործերու համակրող եւ մասնակցող փրկուած մարդիկ, այլ Աստուծոյ առաքինութիւններն իրենց կենցաղավարութեան մէջ (բանիւ և գործով) զարդարող փրկուած մարդիկ (Տիտ. Բ, 10), Տէրոջը խօսքը փառաւոր ընող փրկուած մարդիկ (Բ. Թես. Գ. 1) — Յիսուս Քրիստոսը ուրիշներուն յարգելի, սիրելի, պաշտելի ընծայեցնող փրկուած մարդիկ։ Աչխիւ ու քաղաքավար, հեզ ու խոնարհ, հաւատարիմ եւ վստահելի, ներող ու սիրող, սիրող ու տուող, եւ ի հարկին կեանք դնող փրկուած մարդիկ։ Այս է կարեւորագոյն և վերջնական նպատակը կիրակ. Դպրոցին։ Այս է ամէն ուսուցիչի գործը։ Կարգ Կող. Ա. 9—12 եւ 28, 29։ Կ'աղաչեմ կարդալ նաեւ Ա. Տիմ. Գ. 16։

Բ. Այս նպատակին հասնելու միջոցը—«Բր.

Գրոց ուսուցումը։» Նայի՛ս թէ ինչե՛ր կրնայ ընել Աստուծոյ Խօսքը. —

1. Մեղաց ճանչցում եւ ապաչխարութիւն յառաջ կը բերէ. — Գործ. Բ. 37։

2. Վերստին ծնունդ կու տայ. — Յակ. Ա. 18, Ա Պետ. Ա. 23։

3. Հաւատք կ'արտադրէ. — Հռովմ. Ժ. 17։

4. Կը մաքրէ, կը սրբէ. — Յովհ. ԺԵ. 3, ԺԷ. 11. Եփես. Ե. 25, 26։

5. Իմաստուն կ'ընէ. — Սաղ ՃԺԹ. 130։

6. Վստահութիւն կու տայ. — Ա. Յովհ. Ե. 13։

7. Խաղաղութիւն կը բերէ. — Սաղ. ՁԸ. 8։

8. Ուրախութիւն կ'արտադրէ. — Երեմ. ԺԵ. 16, Յովհ. ԺԵ. 11։

9. Կը չինէ. — Գործ. Ի. 32։

10. Բոլոր սուրբերուն հետ մեղի ժառանգութիւն կու տայ. — Գործ. Ի. 32։

Եւ տակաւին ինչեր տալու եւ ինչեր ընելու կարող է Սբ. Գիրքը. քննէ եւ տես։ Այս է քու միջոցդ, որով «մեզաւոր մարդիկ» Քրիստոսի պիտի բերես, եւ փրկուածները մուտքանես եւ զօրացնես Տէրոջը ծառայութեանը համար։ Գիտցի՛ր որ այս «Աստուածաչունչ է, եւ օգտակար՝ սորվեցնելու, յանդիմանելու, չիտակելու, եւ արդարութեան խրատելու համար, որպէս զի Աստուծոյ մարդը կատարեալ ըլլայ ամէն բարի գործերու պատրաստուած» (Բ Տիմ. Գ. 16, 17)։ Սբ. Գիրքը բարոյախօսութեան դասագիրք մը չէ, թէպէտ ամէն ժամանակի եւ ամէն տեղի համար ամէնէն նուրբ եւ ամէնէն բարձր բարոյականները կը պարունակէ։ Զայն միայն այսպէս մի գործածեր։ Ան «Կենաց Խօսք» է, ան Աստուծոյ պատգամն է փրկութեան եւ սրբութեան համար։ — Ահա քու միջոցդ, եւ միակ միջոցդ։ Մեթոտներդ կրնաս նորել կամ նորոգել, եթէ կարող ես, եւ եթէ պէտք կը տեսնես։ Բայց Սբ. Գիրքը ձեռքէդ մի ձգեր։ Ուսուցչական աթոռին վրայ «Կիրակնօրեայ Դասագիրք»ը մի՛ առներ ձեռքդ, այլ Աստուծոյ Խօսքը։ Դասը «Դասագիրք»ի դաս մի ըներ, այլ Խօսքին դասը ըրէ։ Ամէն ջանք ըրէ որ աշակերտներուդ ձեռքին վրայ, եւ ծոցին ու սրտին մէջ Աստուծոյ Խօսքը դնես։ Ասոր վրայ հաւատ ունեցիր, «վասն զի ինչպէս անձրեւն եւ ձիւնը երկինքէն կ'իջնէ, եւ հոն չդառնար, հապա երկիրը կ'ոռոգէ, եւ զանիկա պաղաբեր եւ արդասաւոր կ'ընէ, ու ցանողին հունտ եւ ուտողին հաց կու տայ, իմ բերնէս ելած Խօսքն ալ այնպէս պիտի ըլլայ։ Ինծի պարապ պիտի չդառնայ, հապա իմ կամքս պիտի կատարէ, եւ յաջողութեամբ ի գործ դնէ ան բանը որուն համար զանիկա ղրկեցի,» կ'ըսէ Տէրը (Եսա. ԾԵ. 10, 11)։

Վերջին բան մը։ Անցեալները Ե. Ք. Ընկերակցութիւններուն տարեկան Աղօթքի Շաբաթին մէջ, ինծի յանձնուեցաւ վերջին ժողովին առաջնորդել։ Նիւթն էր Սբ. Գիրքը։ Ցարմար թուեցաւ ինձ Սբ. Գրական ուսումնասիրութիւն մը պատրաստել եւ աւանդել, գլխաւորապէս վստահելով թէ ի՛նչ կ'ըսէ այս «Աստուածաչունչ» գիրքը ինք իրեն վրայով։ Այս քննութիւնը չատ օգտակար եղաւ ինձ, եւ կը հաւատամ ունկնդիրներուս ալ, ինչպէս անոնցմէ չատեր վկայեցին։ Մեր հաւատքն ալ աւելի զօրացաւ եւ հաստատուեցաւ անոր վրայ, իբր արդարեւ «Աստուածաչունչ»ի վրայ։ Ու չատ կարեւոր դիւտի մըն ալ հանդիպեցայ։ Ինծի համար մեծ կարեւորութիւն ունի այս դիւտը, հիմա, այս քննադատութեան օրերուս մէջ։ Եւ չատ կը ցանկամ որ այսպէս ըլլայ մեր կիրակ. Դպրոցի ուսուցիչներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր քարոզիչներուն համար։ Գտայ թէ բնագիրը Սբ. Գիրքին մէջ միայն մէկ անգամ գործածուած է Յունարէն hrhpihnos, (hrhpihn ընող, ճնճղուկ, գրաբարը Քնճիչ) բառը, եւ այս ալ Աստուծոյ Խօսքին վրայով, որ «Կենդանի է ու Զօրեղ» (Եբր. Դ. 12)։ Ուրեմն «Քննադատներ» ինչպէս կը յանգգնին նստիլ hrhpihnoի աթոռին վրայ, և այսպէս վերաբերուիլ Աստուծոյ «Կենդանի եւ Զօրեղ» — Կենդանի եւ Ցաւիտենական» — Խօսքին հետ։ Չէ՞ որ սա «կը թափանցէ մինչեւ չունչը ոգին եւ յօդուածները ու ծուծը բաժնելու, եւ կը քննէ («Քննիչ է») սրտին խորհուրդներն ու մտածումները, և չկայ մէկ արարած մը («Քննադատներ» իրենք ալ բացառութիւն չըլլալով) անոր դիմացը չերեւցած, հապա ամէն բան բաց եւ յայտնի է Անոր աչքերուն առջեւը, որուն պիտի տրուի մեր հաշիւը։»

Սիրելիներ, Թող ուրեմն մեր ամպիոններուն եւ մեր ուսուցչական աթոռներուն վրայ Աստուածաչունչին տանք իր տեղը։ Թող ան քննադատէ զմեզ, մեր սիրտերը, եւ Թող ան

ըլլայ մեզի վճռադատ Ատեան։ Հաւատանք, որ երբ մենք անոր կ'ընծայենք իր իրաւունքը խոնարհութիւնով, ան մեզի հոգիներ պիտի տայ այս յառաջիկայ տարուան մէջ։ Մի մոռնար ես. Ծե. 10 եւ 11 համարները։

Ս. Թադէոսեան Աստուածաւունչի Դպրոց

Մ. Ազիզ

ՍԲ. ԳԻՐՔԸ

ՎԵՐ. Հ. Ս. ԽԱՆԴԱՄՈՒՐ

Մարդիկ չատ անգամ վախ զգացած են իրենց համար նուիրական ու սուրբ նկատուած հաւատալիքներուն ու աւանդութիւններուն չորջ կատարուած քննադատութիւններէն, ու միշտ սրբապղծութեան մէջ խղճահարութիւնով՝ բուռն հալածանք ոտեղծած են բոլոր անոնց դէմ, որոնք զուտ գիտական մտքով մօտենալ ուզած են մարդկային բոլոր գաւանանքները, գարաւոր հաւատալիքներն ու վարդապետութիւնները վերլուծական քննութեան մը ենթարկելու եւ անոնց իրական արժէքը ի վեր հանելու եւ հաստատելու համար։

Սակայն այդ վախը անտեղի եւ հալածանքը անհեթեթ ու ցաւալի եղած է միշտ, քանի որ ճշմարտութիւնը, եթէ իրապէս ճշմարտութիւն է, միշտ կրցած է ճակատաբոյ՝ քննադատութեան ամէն փորձերու մէջէն անխաթար ու անպարտ դուրս գալ, աւելի եւս հզօր յանձնառարութիւններով ու վկայութիւններով օժտուած ու զինուած։

Գիտական մտքի մը, ակեպտիկ չգիտականի մը նպատակ ունեցող մէկ վկայութիւնը Աստուածայ գոյութեան համար աւելի արժէք եւ կշիռ ունի քան հաւատացեալինը, որ ունէ մէկ բանաւոր հիմ ցոյց չտար իր հաւատքին, եւ բանական կը սեպէ որ իր հայրը իրեն կատակեր է նոյն հաւատքը։

Այսպէս է նաեւ իրաւունքը Սբ. Գրքին համար։ Աստուածային ներշնչումով մը գրուած ըլլալու հաւատքը՝ գարերով Քրիստոնեանները արգելած է անոր մօտենալու իր գիտական ուսումնասիրութեան կարօտ պատմական հնութեան մը։

Եւ երբ գանուեցան երբեմն անկախ հոգիներ, որոնք ուզեցին ամէն պահպանողական ու կանխակալ նախապաշարումէ անկաշկանդ ոգիով մը Սբ. Գիրքը՝ ուրիշ գրքերու համար գործածուած մեթոտին ու հետախուզական միջոցներուն ենթարկել, վախցողներ եղան թէ Սբ. Գրքի վրայ չինուած գարաւոր սուրբ երկիւղածութիւնը եւ պաշտանքը անհաւոր հարուած մը պիտի կրէ եւ ալ ան պիտի չկրնայ պահել իր բացառիկ ու եզական դիրքն ու կացքը ուրիշ գրքերու քով։

Իրաւունքը, սակայն, ճիշտ հակառակը հաստատուեցաւ։ Եւ այսօր կան հազարաւոր Քրիստոնեայ եւ ոչ-Քրիստոնեայ կեանքեր, որ Քրիստոնէական ընդհանուր ըմբռնողութենէ տարբեր մեկնակէտէ մը սկսելով, նորէն կու գան Սբ. Գրոց հրաշալի պարունակութեան, Աստուածային ներշնչումին առջեւ ղլխաբաց խոնարհելու եւ զայն պատմութեան ու մարդկութեան եզական գիրքը, ՄԻԱՑ ԳԻՐՔԸ դաւանելու։

Սբ. Գիրքը, իբր սովորական գիրք մը, ուրիշ գիրքերու հետ բաղդատութեան ենթարկուելով կատարուած ուսումնասիրութեան արդիւնքը՝ ամբողջ Քրիստոնէական աշխարհին երկիցս պաշտելի եւ համբուրելի ընծայած է զայն, այն քաջ ու սիրելի զինուորին պէս, որ պատերազմէն յաղթական կերպով վերադարձած՝ աւելի արժանի եղած է հայրենիքի զաւակներուն խանդավառ համակրութեան ու հիացկոտ պաշտանքին։

Ս. Գրական հեղինակութեան մէջ մարդկային տարրին չորջ իսկ յայտնուած բարձր գնահատականները Աստուածաչունչին բացառիկ ու խիստ պատուաբեր տեղ մը տուած են։

Ահա մէկ քանի տող մէջ կը ներկայացնենք ամանոյ այդ ուղղութիւնով կատարած քննութեան ու հասած եզրակացութեան արդիւնքը մեր յարգելի ընթերցողներուն։

Գրքի մը իրական արժէքին գնահատումը պիտի ըլլայ ընթերցողին վրայ թողուցած հոգեկան ազդեցութենէն կարելի է դատել։ Եւ սակայն ասկից զատ ուրիշ չափանիշներ ալ կան, որոնք արժէքի տեսակէտով կարեւոր դեր մը կը կատարեն։ Ատոնցմէ են գրիչն աղբիւրը եւ անոր պարունակութիւնը։

Սբ. Գիրքը եւս, իբր գիրք, ուրեմն կարելի է այս երեք փորձերուն ենթարկել եւ անոնցմով աւելի որոշ եւ յստակ կերպով ցոյց տալ անոր եւ ուրիշ գրքերուն տարբերութիւնը։

Ո՞ւսկից եկած է Սբ. Գիրքը, ինչ է իր ծագումը, ո՞ր է անոր աղբիւրը։

(Շարունակելի)

ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Շաբաթ առաւօտ մեծ տէրութիւններու ներկայացուցիչները Աւստրեան դեսպանին նախագահութեամբ ի նիստ գումարելով պատրաստեցին Բ. Դրան մատուցանելի ծանուցագրին պատճէնը։ Կէսօրէ ետեւ Աւստրեան դեսպանը Բ. Դուռ գնաց եւ Վարչապետին մատոյց զայն ամէնուն կողմէ։ Անաւասիկ ամփոփումը. Կայս. կառավարութիւնը Պալքանեան տէրութիւններու հետ Մայիս 30ին Լոնտոնի մէջ կնքուած դաշնագրին 5րդ յօդուածին, իսկ Նոյ. 1ին Աթէնքի մէջ Յունաստանի հետ կնքուած դաշնագրին 15րդ յօդուածին համաձայն յանձն առած էր տէրութիւններուն Թողուլ կղզիներու ճակատագիրը որոշելու խնդիրը։ Ուստի մեծ տէրութիւնները որոշեցին որ Յունաստան Թուրքիոյ յանձնէ Իմպրոս, Թենեդոս եւ Խասթէլորիզէ կղզիները, իսկ պահէ միւս գրաւուածները, սա պայմանով որ չամրացնէ եւ ռազմային նպատակներու չծառայեցնէ զանոնք, մանաւանդ նենգութիւնը արգիլէ եւ այս մասին երաշխիք տայ տէրութիւններուն, որոնք անկեղծօրէն պայմանաւորուած են ալդեկտեմբերի բանակցութիւն անոր վրայ։ Կղզիներու Իսլամ վիճքրամասնութեան իրաւունքները պաշտպանելու համար ալ երաշխաւորութիւն պիտի պահանջուի։ Նախապարիներու խորհուրդը նոյն օր եւ հետեւեալ օր խորհրդակցելով պատրաստեց պատասխանագիր մը, որով կ'ըսէ թէ կղզիներու հարցին լուծումը տէրութիւններուն Թողած ըլլալով հանդերձ զանոնց պարզած է թէ նեղութիւններուն չջնակայ եւ Անատոլուի լրացուցիչ մասը կազմող կղզիները Թուրքիոյ մնալու են անպայման։ Ուստի կը յուսար թէ չահակից կողմերուն իրական չահերուն համապատասխան լուծում մը պիտի արուէր։ Բայց ցաւելով կը տեսնէ որ նոր բարդութիւններ պիտի չկրնան արգելուիլ այս լուծումով։ Կ'ընդունի սակայն երկիք կղզիներուն վերադարձման որոշումը, եւ պիտի չանայ ընդունիլ տալ արդար եւ օրինաւոր իր պահանջումները։ Սոյն պատասխանը յանձնուեցաւ Աւստրեան դեսպանին եւ հեռագրուեցաւ նաեւ Օսմ. դեսպաններուն։

Բարենորոգումներու վրայ պաշտօնական զեկոյց մը դեռ չհրատարակուեցաւ, բայց ի կիսպաշտօն յայտարարութենէ մը, որով անցեալ հինգշաբթի բաւական կարեւոր, թէեւ ոչ ընդհանրապէս անծանօթ, տեղեկութիւն հաղորդուեցաւ Թուրքիոյ չրջանային բաժանումներուն, օսար երկու ընդհանուր քննիչներուն իրաւասութեան, դին. ծառայութեան, տեղային լեզուներու պաշտօնապէս գործածման, Համիտիյէ հեծելագունդերու կանոնաւոր զօրաց վերածման եւ մարդահամարի ու ընտրութիւններու վրայ։ Թայմս կ'իմանայ թէ բարենորոգումներու պայմանագիրը պիտի չհրատարակուի մինչեւ անուանումը օսար ընդհանուր քննիչներուն, որոնց պիտի վստահուի Անատոլուի վեց նահանգներուն գրեթէ ամբողջ վարչութիւնը։ Մաթեն կը հաստատէ տեղային թերթի մը լուրը թէ Բ. Դուռը երկերկու թեկնածու խնդրած է տէրութիւններէն ընդհ. քննիչներուն ընտրութեան համար։ Երբ ատոնք ընտրուին, Բ. Դուռը դեսպաններէն պիտի պահանջէ Թուրքերուս համաձայնութիւն մը բարենորոգումներուն եւ քննիչներու իրաւասութեան նկատմամբ։ Փեթերսպուրկէ կը հաղորդուի թէ օսար քննիչները լիազօր են վարչային, դատական եւ պաշտօնեաներու անուանման կամ հրաժարեցուցման գործերու մէջ եւ ի հարկին պիտի օգտուին զինուորական ոյժէն։ Պիտի լուծեն նաեւ հողային խնդիրներ։ Ընդհ. քննիչի մը եւ կուսակալի մը ենթարկուած իւրաքանչիւր նահանգ պիտի ունենայ ընդհ. ժողով մը, որու Իսլամ եւ Քրիստոնեայ անդամները Թուով հաւասար պիտի ըլլան Վանայ եւ Պիթլիսի մէջ, իսկ ազգութիւններու թիւին համեմատ Սրմաղի, Խարբերդի եւ Տիարպէքիրի մէջ։ Գալով էրզրումի նահանգին, վիճակագրութիւն պիտի պատրաստուի մինչեւ մէկ տարի եւ, եթէ այդ միջոցին վիճակագրութիւնը չհաստատի հոն, Իսլամ եւ Քրիստոնեայ անդամները հաւասար պիտի ըլլան Թուով։ Ընտրելիներու համեմատական թիւը առ այժմ Իսլամներու համար պիտի ճշտուի ընտրական վերջին ցուցակներով, Քրիստոնեաներուն համար ալ կրօնական իշխանութիւններու ցուցակներով, որոնց պիտի չհատարկէ կառավարութիւնը։ Նահանգային ընդհ. ժողովը պիտի գումարի տարին 40 օր, կամ 15 օր աւելի կուսակալին պահանջումով։ Կրնայ նաեւ արտակարգ նիստ գումարել անդամներուն

²/₃ին պահանջումով։ Ժողովին պիտի նախագահէ կուսակալը, իսկ փոխ նախագահը եւ քարտուղարը քուէով պիտի ընտրուին։ Ժողովը կը քննարկէ նահանգային ելեւմտացոյցը եւ փոփոխութիւնները։ Իր որոշումները վերջնական են, երբ համամիտ ըլլայ կուսակալը, որ կարող է բողոքել մինչեւ 20 օր։ Այդ պարագային խնդիրը պիտի ներկայացուի ընդհ. քննիչին, որպէս զի կարգադրէ զայն Բ. Դրան հետ։ Ժողովը պիտի ընտրէ նաեւ նահանգին քառանդամ յանձնախումբը, որ տեղային օրէնքները կը բանաձեւէ, կը նախաքննէ ելեւմտացոյցը եւ կը կազմէ ընդհ. ժողովին օրակարգը։ Ուր որ անհարկաւոր է Իսլամներուն մեծամասնութիւնը, այդ յանձնախմբին մէջ աթոռ մը ապահովուած է փոքրամասնութեան համար։

Օգոչու Ցէթհի պէյ իր ընկերոջ հետ անցեալ չորեքշաբթի Տարսոն հասաւ՝ Տաւրոսն անցնելով 3,500 մեթր բարձրութենէ մը, եւ ստիպուեցաւ հոն պէնզինի սպասել Ատանայէ։ Հետեւեալ օր ժամանեց Ատանա, ուրկէ Հալէպ՝ ուր մնաց չորեք օր եւ կիրակի մեկնելով հասաւ Համա եւ Պէյրութ։ Չորեքշաբթի պիտի մեկնէր դէպ ի Դամասկոս եւ Երուսաղէմ։ Օգոչու Նուբի պէյ ալ իր օգնականը նորոգելով չաբաթ (Փետր. 14) Ալէպէյէ ժամանեց առանց Ա.ֆիոն Գարահիսար հանդիպելու, յետոյ Ապչէհիր։ Կիրակի մեկնեցաւ դէպ ի Գոնեա, բայց մեքենայի խանգարման պատճառով ստիպուեցաւ 4 ժամ հեռու Էօմրանիյէ իջնել, ուր օգնութիւն հասաւ Ալէպէյէէ։ Երկուշաբթի բաւական մօտեցաւ Գոնեայի եւ երեքշաբթի վերջապէս հասաւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Պատրիարքարանի ընտրական յանձնաժողովը պատուիրակութեան մը ձեւամբ քանիցս տեսակցեցաւ Իթթիհատի քոմիթէէին հետ Օսմ. Հորդարանի Հայ անդամներու թուոյն նկատմամբ եւ հասկցաւ թէ, հակառակ Ներքին գործերու նախարարին խոստումներուն, առ առաւելն 16 աթոռ տրամադրելի են Հայերուն։ Ա-նոնց ալ երեքը Իթթիհատական են եւ արդէն ընտրուած, երեքը ապահով չեն, թէեւ պիտի աշխատուի ապահովցնել, այնպէս որ կը մնան 13 աթոռ միայն։ Ուստի Պատրիարք Հայրը երկուշաբթի նախարարին դիմեց, որ հաստատուց այս իրողութիւնը եւ ընտրելիներու ցուցակ պահանջեց։ Ն. Ամինաթաստուութիւնը յաւով պատասխանեց թէ ցուցակ կարելի չէ ներկայացնել, եթէ 20 աթոռի խոստումը չյարգուի։ Յետոյ Նիկոէի առեւանգեալ Հայուհիին, աղգապատկան կալուածներու արձանագրութեան սրբագրման եւ այլ հարցերու վրայ խօսեցաւ նոյն նախարարին ու Պետական Խորհրդի նախագահին եւ Դատական նախարարին հետ, որոնք խոստացան այս կէտերը նախարարական խորհրդին ներկայացնել։ Երեքշաբթի ընտրական գործի բանակցութիւններուն ընթացքը աւելի յուսադրիչ հանգամանք մը առաւ, 16 աթոռ ապահովուեցան եւ ուրիշ երկու աթոռ ալ ապահովել պիտի աշխատուի։ — Սգդ. Ժողովը անցեալ չաբթու նախաքննութեան յղեց երկու ծրագիր, մին կրթական, մին ալ հօթը առաջնորդներու մօտ մէյմէկ իրաւագէտ խորհրդական պահելու նիստամաբ։ Վերջնին ստիպողութիւն տուաւ՝ պայման դնելով որ 15 օրէն տեղեկագիրը տրուի։ Յետոյ լսեց Վարչութեան հրաժարականը եւ օրակարգ անցուց ըստ օրինի եւ վերջացուց նիստը ամուլ վիճաբանութեամբ մը ազգ. տուրքի վարչային ծրագրի մը վրայ, որու կցուած էր ուրիշ մը նախաքննիչ դիւանին կողմէ։ —Կիրակի Գատաքէօյի եկեղեցիին մէջ հոգեհանդիսատ կատարուեցաւ Անաստոլուի երկաթուղիներու ընկերութեան տնօրէն Մ. Հիւհինէի մօր համար, որ Զուիցերիոյ մէջ մեռաւ։ Ներկայ էին համակիրներէ զատ երկաթուղիներու ամբողջ Հայ պաշտօնէութիւնը։ —Կրօն. Ժողովը դպիրներու ցուցակի խնդիրը Պատրիարք Հօր յանձնեց։ Կը լսուի թէ նմանօրինակ կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ նաեւ գաւառի եկեղեցիներու համար։ —Հիւանդանոցի պետական յատնեալ նպաստները ամբողջովին վճարուեցան։ — Գատաքէօյի վարժարանէն եաեւ Հինդլեան-Մալթեան վարժարանի եւ Ռոպէրթ Գոլէճի ուսանողները յանձն առին Միացեալին գուժարներ տրամադրել որպէս զի գաւառի մէջ դպրոցներ պահէ իրենց անունով։ —Հ. Բ. Ը.ի Նիւ Եորքի մասնաճիւղը Ցնվ. 12ին հայկերոյթ մը տուած է Տիգրան Խան Քէլէկեանի։ Նաեւ երկու նոր յանձնախումբ կազմած է։ Մին Գանձարար կը կոչուի եւ մինչեւ Ապրիլ պիտի գանձէ յետնեալ բոլոր պարտքերը, մինչեւ Նոյ. 1 ալ տարւոյս բոլոր տուրքերը։ Միւսը Եւսեբաս-

կող կը կոչուի եւ սովորական հասոյթը պիտի եռապատկէ՝ 2,121 տոլարի հասցնելով դումարը։ Ամերիկահայ գործատեր մը, Պոլսեցի ազգ. Գ. Ֆէրմանեան, 30 տարուան իր ամբողջ խնայողութիւնները Միութեան կտակած է՝ կտակակատար կարգելով զՊօղոս փաշա Նուպար։ Հ. Բ. Ը.ի պաշտօնաթերթը կը ծանուցանէ թէ նուիրատուների գեղարուեստական փոքրագիր պրակներ պատրաստուած են Ա., Բ եւ Գ կարգ։ Ա եւ Բ կարգերը կը պարունակեն կէս եւ 1 ֆրանքնոց 20 կամ 50 նուիրատուներ, իսկ Գ կարգը միայն 20 հինգ ֆրանքնոց։ Նուիրատուները պրակով միայն վաճառելի են եւ երէք իւրաքանչիւր մասնաճիւղի վարիչ անդամ գէթ մէկ պրակ տեղաւորէ, տարեկան առնուազն 1,000 ոսկի կ'ապահովուի Միութեան համար։ 1912ի ընդհ. հաշուեկշռին կը տեսնուի թէ Միութեան համագումար գոյքն է 36,578 Եգ. ոսկի, սապէս մանրամասնուած. Արժեթուղթ 25,199 ոսկի, անշարժ կալուած 4,320, չէնք 4,139, աւանդ եւ փոխատուութիւն 181, պատրաստ դրամ 2,737։

ԱՐՏԱՔԻՆ

Տէրութիւններու հաւաքական ծրագիրը անցեալ ուրբաթ Ամէնքի դահլիճին մէջ տուեցաւ։ Բ. Դրան մատուցուածէն սա տարբերութիւնը ունի որ կը յայտարարէ թէ կղզիները վերջնականապէս պիտի չյանձնուին, մինչեւ որ Յոյն զօրքերը չհլլեն Ալպանիայէ, եւ պարպումը պիտի սկսի Քորիցայէ եւ աւարտի Մարտ 31ին։ Յունաստան յանձն պիտի առնէ չընդդիմանալ այդ պարպումին, նաեւ ըմբոստութեան չմղել Եպիրոսցիները։ Դահլիճն ի մտօգ պիտի պատասխանէ կարգ մը վերապահութիւններով։ Կիրակի նախարարական խորհուրդը լսեց համարատուութիւնը Մ. Վէնիզէլոսի, որ Պելկրատի մէջ 2 օր մնալէ ետեւ մեկնած եւ ժամանած էր Ամէնք։ Վարչապետը յայտարարեց թէ ամրագնդած է համաձայնութիւնը բոլոր պաշնակիցներուն հետ, ճշտուած են բոլոր պայմանները, որոնց մէջ Րումանիա պիտի միջամտէ, երբ Յունաստան յարձակում կրէ Թուրքիայէ կամ Պուլկարիայէ, կամ երկուքէն միանգամայն։ Պուքրէշի բանակցութիւններուն նպատակն եղած է ոչ թէ նոր պաշնադիր կնքել, այլ Պուքրէշի պաշնադրին պաշտպանումը երաշխաւորել։

Իշխան Վիտ Իտալիոյ Թագաւորին ներկայանալէ ետեւ անցեալ ուրբաթ Ֆրանց Եոզէֆ Կայսեր ներկայացաւ Շէօնպրունի պալատան մէջ ի Վիէննա։ Հիմա կը գտնուի Լոնտոն, յետոյ պիտի հանդիպի Փարիզ։ — Կիրակի Պելկրատի մէջ կնքուած է Թուրքիոյ երկաթուղային եւ ելեւմտական հարցերուն վերաբերեալ Ցրանքեւկերման համաձայնութիւնը։ — Կէրմանիա կը ծանուցանէ թէ Անգլեւկերման բանակցութիւններն ալ վերջացած են։ Մողամպիք պիտի մտնէ Անգլ. ազդեցութեան չրջանակին մէջ, Անկոլայի Փորթուկալական գաղթականութիւնն ու Բանկոլի Պելճիական Բութունական ալ Գերմ. չրջանակին մէջ։ — Ըստ Ռևիվհուրալի, Իտալիա, Անգղիա եւ Թուրքիա համաձայնած են Ասիական Թուրքիոյ եւ Իտալիայէ գրաւեալ 12 կղզիներուն նկատմամբ։ Վերջիններն ի մտօգ Թուրքիոյ պիտի յանձնուին։ — Յունաստան եւ Ռուսիա ալ համաձայնած են Այնորոլի նկատմամբ, ուր պիտի մնայ սակայն Ռուս նամակատունը։

Անգղիոյ Խորհրդարանը բացուեցաւ անցեալ չաբթու։ — Ռուս Վարչապետ Քոքովցէվ հրաժարեցաւ եւ Ջարը ցաւով ընդունեցաւ անոր հրաժարականը եւ կոմսութիւն տուաւ անոր։ Նոր Վարչապետն է Մ. Կոկէմքին, 72 տարեկան, որ հարկաւ ընդերկար պիտի չպահէ այս պաշտօնը։ Ջարը ուզած է նուազեցնել ալքոլի սպառումը, որ սակայն պետական մեծ աղբիւր է եւ եկամուտի մեծ աղբիւր։ — Նովի Պազարէ դրդռումներ կը ծանուցուին ի նպաստ Աւստրիոյ։ — Վոլոսի առջեւ գտնուած է դիակը Ամէնքի Պատր. փոխանորդ Տ. Դրիզորիոսի որ անձնասպան եղած կը կարծուի։

ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Ամերիկեան Առաքելական Ընկերութեան արեւելքի տնօրէն Տր. Մ. Պօէն իր ուղեւորութիւնէն վերադարձաւ։ — Երեքշաբթի Տր. Պարնըմ Պրուսա ուղեւորեցաւ, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան ալ Պարտիզակ, ուր հրաւիրուած է բանախօսել Բարձր. Վարժարանին մէջ։ — Մուշի քարոզիչ-ուսուցիչ Տիար Պետրոս Դաւիթեան, որ վերջերս Գարաագաճ փոխադրուեցաւ այդ

պաշտօնով, կը դրէ թէ ճամբուն վրայ քանի մը տեղ քարոզելու առիթ ունեցած եւ ի վերջոյ իր պաշտօնատեղին ժամանած է։ — Առանձին կը հաղորդուի թէ Ե. Ռ. Ը.ի կեդրոնատեղին չինուելիքեան համար տեղացիներէն պահանջուած 200 Անգլ. ոսկին ամբողջովին ստորագրուած է։

Բարեկարգութիւններու հարկին մասնաւոր լուծման առիթով մեր աշխատակիցներէն Փրոֆ. Թումաեան Բիւզանդիոնի մէջ Հայերու ուղղած էր լրջութեան ու խոհականութեան գեղեցիկ յորդորական մը, զոր Թաւիւլ արտատպեց բարձր գնահատումով։ Այս ընդունելութենէն քաջալերուած Փրոֆ. Թումաեան Թուրքերէն նամակ մը ուղղեց նոյն թերթին եւ չէշտեց Հայ, Թուրք, Քիւրտ եւ այլ բնակակից ազգութիւններու միջեւ դրացիական բարեկամ յարաբերութիւններ մշակելու եւ գործնական համերաշխութիւն յառաջ բերելու անհրաժեշտ պէտքն ու մեթոտը։ Նոյն հարցը չօշափող նամակ մը եւս Լա Թիւրքիի ղրկեց եւ երկուքն ալ հրատարակուեցան ու մեծ ընդունելութիւն գտան թէ՛ Թուրք, թէ՛ Հայ ամէն ողջամիտ ընթերցողներէ։ Լա Թիւրքի հրատարակեց նաեւ նամակագրին կենսագրերը։

Մարաշի Դերման միսիոնարութիւնը անցեալ Հոկ.ին Աւետարանչուհիներու դպրոց մը բացաւ, որու ուսման յայտագիրը կը բովանդակէ Ներածութիւն Սք. Գրոց, Հին Կտակարան, երկութեան վարդապետութիւն (կամ Թուղթ առ Հռովմայեցիս), կեանք Յիսուսի, միսիոնարութեան պատմութիւն եւ հեթանոսական կրօնները, կանոնց ժողով եւ կիրակնօրեայ գործնական դաս. Անգղիերէն եւ երգեցողութիւն։ Ընդունելութեան պայմաններն են հոգեւոր նուիրում, նիւթական անկախութիւն կամ ուրիշներ հոգալու հարկէ զերծ վիճակ, առողջ կազմ, միջակ դպրոցի մը կրթութիւն, վստահելի անձէ մը եւ կամ եկեղեցիէ մը յանձնարարական, ուսելիքի համար ամսական կէս ոսկի, հագուստ եւ անկողին ու երթեւեկի ծախք (այս մասին երբեմն նպաստ կ'ըլլայ բարեսէրներու օգնութեամբ), առանձին ծառայութիւն, ապագայ մասին Աստուծոյ ապաւինիլ (դպրոցը չկրնար պատասխանատու ըլլալ), կանանց ժողովներու մասնակցելու եւ առներ այցելելու պատեհութիւն։ Շրջանն է լինն ամիս, առաջին եռամսեայն մէջ անընդունակ երեւցողները եւս կը ղրկուին։ Փափաքողներուն կը ղրկուի հարցարան մը, որու պատասխաններէն կախում ունի ընդունելութիւնը կամ մերժումը։ Դիմումներն ըլլալու են մինչեւ Յունիս 1 առ Միս Բոնըր, Դերման որբանոց, Մարաշ։

Ուրֆայի արհեստանոց-որբանոցին 1913ի գործունէութեան վրայ հետեւեալը կը տեղեկացրէ Մր. Լէսլի. Կահադործութեան եւ ատաղձագործութեան, երկաթագործութեան եւ մեքենագործութեան, դերձակութեան, եւ կօշկակարութեան խանութները այս տարի լինքնապահ եղան առաջին անգամ ըլլալով։ Առաջինն ունի 21 աշակերտ, երկրորդը 7, երրորդը 11 եւ չորրորդը 9։ Ասոնց 21ը որբանոցէն են եւ 27ը քաղաքէն։ Ուսման երկու դասընթացք կայ, մին 4 եւ միւսը 5 տարի տեւող։ Առաջինը դոլչեմի աշակերտ կը պատրաստէ, երկրորդը արհեստագործ։ Դոլչեմի պատրաստուողները պարտաւոր են քիչ մը աշխատիլ խանութներուն մէջ։ Մեծ նպատակն է վարպետ արհեստաւորներ պատրաստել, որոնք ժողովուրդին սորվեցնեն արտադրիչ ըլլալ եւ ոչ միջնորդ կամ վաճառական։ Հաստատութեան անմիջական կարօտութիւններն են նոր չէնք մը ուսումնական ճիւղին համար, մեքենագործութեան ճիւղին աւելի խոշոր մեքենայ մը եւ փոքր աւելի չատ գործիքներ։ Որբանոցին ագարակէն 2,976 գրիւ ցորեն ելած է։ Այս տարի աւելի մեծ հունձք կ'սպասուի։ 1,771 կիներ եւ աղջիկներ ժանեկազարդ թաշկինակ կը չինեն։ Տարւոյն մէջ անոնց 3,227 ոսկի վճարուած է, եւ 266,988 թաշկինակ չինուած ու ծախուած են։ Որբանոցը կը խնամէ 39 որբ, որոնց 6ը Ամերիկայի զոլէճն են։ Միս Շէթըզի յիշատակարանին համար 470 ոսկի կայ պատրաստ եւ ձեռնարկուած է քար պատրաստել չինուելիքեան համար։ Դեռ 250 ոսկի պէտք է գործն ի գլուխ հանելու համար։

Ամերիկեան Պորտի նախագահ Տր. Բէյլիէն, որ 14 տարիէ ի վեր այդ պաշտօնը կը վարէր, Յունիս 29ին կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետք մեռաւ ի Շանհայ, ուր գացած էր Հնդկաստանի առաքելութեան հարիւրամեակի հանդէսներէն ետեւ։ 71 տարեկան էր։

ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ միջեւ հաստատուած մրցման պայմանաժամը կը լրանայ Փետր. 28ին, կը խնդրուի գործակալներէն որ հաճին իրենց չանքերուն արդիւնքը մեր ձեռքը հասցնել մինչեւ նոյն թուականը։

Սերտաստիպ մեր այն բաժանորդները որ մինչեւ ցարդ 1914 տարուան բաժնեգինը չեն վճարած, թող հաճին իրենց բաժնեգինը վճարել Ամերիկայի Միսիոնար Մր. Է. Ս. Բարթրիճի եւ անկէ ստանալ իրենց թերթերը։

مدير مسئول — صويل ق. هاروتيونيان

ՏՊԱԳՐԻԶ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Պայպրլ Հաուս, Կ. Պոլիս

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ՍՈՐՎՈՂՆԵՐՈՒՆ կը յանձնարարուին Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

վաճառատան մէջ ծախուած գիրքերէն հետեւեալները.

	Դրուշ
Գ. Պաղտասարեան	
Ծակեղէն Բանալի Անգլիերէն լեզուի	12
Նոր Քերականութիւն Անգլիերէն լեզուի	5
Սահակ-Մեսրոպ	
Ցոլարաւ Անգլիական գրականութեան (Առաջին շարք)	7½
Բրոփ. Վ. Յ. Յակոբեան	
Անգլօ-Հայ Ընդարձակ Բառարան	40
Զ. Տ. Ս. Փափազեան	
Գործնական Բառարան Հայ-Անգլիերէն	35
Մէթխէլ ի Լիսաե ը Ինկլիզի (Հայտա. Թուբր.)	12
Redhouse English and Turkish Lexicon	80
Redhouse Turkish and English Lexicon	160
Webster's Collegiate Dictionary	80
Webster's Collegiate Dictionary, Thin paper	100
Webster's Collegiate Dictionary, Indexed, gilt edges	140
Webster's International Dictionary	240
Royal Primer	¾
Royal Reader No 1	2
Royal Reader No 2	4
Royal Reader No 3	6
Royal Reader No 4	9
Royal Reader No 5	12
The Royal Crown Primer, Part I.	1¾
The Royal Crown Primer, Part II.	2½
The Royal Crown Readers No 1	5
The Royal Crown Readers No 2	6
The Royal Crown Readers No 3	8
The Royal Crown Readers No 4	9
The Royal Crown Readers No 5	12

Թրավաճառներու համար մասնաւոր զեղչ։

ԼԱՆՔԱՇԱՅՐ

THE LANCASHIRE

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ

Դրամագլուխ	Ֆրանք	454,181,250
	Անգլ. ոսկի	18,167,250

Նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ ապրանք եւ ԿԱՐԱՇԷՆ կամ ՓԱՅՏԱՇԷՆ չէնքեր։

Կ. Պոլսոյ Ընդհանուր Գործակալ

Ա. Ո. ՍԷԼԼԸՐ

7 – 8 Ազդրբաւրակ խան, Զիչէֆ-բազար

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ ՊՐՈՒՍԱ

Որբի մը համար 108, Ամրզանտէ Նչան էֆ. Շալվարճանց մէկ րուպլի, Տիկ. Վ. Իշխէճեան Կ. պոլիս 60, վաճառուրմէ 38, Տօք. Գազան-

89½ վեր. Ս. Թէրզեան Մարաշ, 120 Ն. Թէլֆէեան էֆ. Նիւ Եորք, 5 Օր. Ն. Սվաճեան, էրպաա եւ 216 հանգուցեալ վեր. Յ. Կոստանդեանի կտակէն եւ զեղչ 7½։ Ճէրրահ Ս. Փափազեան էֆ. 108, «Ուխտ» մը առթիւ։ Թօգատ Տիկ. Ե. Սարեան 40, որոյ 20 իր նուէր եւ 20 բարեկամներէ։ Աստաբազար Յ. Սվաճեան էֆ. 216, Կ. պոլիս Տիկ. Ո. Զալըգեան 20, Զալկարա Օր. Մ. Գաբրիէլեան 10 եւ աղքատիկ, փոքրիկ ժողովուրդն 10։ Կ. պոլիս փոքրիկն Գրիգորիկ Գ. Ս. Գաբրիէլեան 10, Եսիճէ Օր. Պ. Օհանեան 5, Կ. պոլիս Ս. Մ. Թէլֆէեան էֆ. 270, որոյ 108 Տիկ. Ա. Մ. Թէլֆէեան, 54 Տիկ. Ֆ. Ս. Թէլֆէեան, 54 Օր. Հ. Ս. Թէլֆէեան եւ 54 Տիկ. Հ. Պ. Գալթագճեան։ Յ. Տէր Ահարոնեան էֆ. 20, Իբրահոսեան եղբարք 2 Թօփ քապօթ, Գ. Մկրտիչեան էֆ. 54, Մ. Թադէոսեան էֆ. 70, Վեր. Ա. Վարգանեան Ֆրէզնօ 118, Օրք. Սլլէն, Ճիլսըն եւ Փարսըն 50 նարինջ, Տիկ. Ն. Թօգաթլեան Կաղանդի չաքարեղէն, Ս. Ս. Զիչէքեան էֆ. 108, Տիկ. Փ. Առաքելեան 60 սիմիտ Կաղանդի, Լ. Տէնկիլեան էֆ. 1 տուփ պիսքիւթ, վաճառուրմէ 10, Տիկ. Ի. Մինասեան 5, Տօք. Պ. Աստամանթիատիս 40. Ռոտոսթոյ Վեր. Ս. Պ. Մանուկեան 170 որոյ 10 իր նուէրը, 10 Ս. Բիւլիւնկեան էֆ., 6½ Տիկ. Մ. Գ. Բէպապեան եւ 5 Յ. Զավուշեան էֆ.։

(Շարունակելի)

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ՝

ՕՁԱԿԱՆ – ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆ

ՕՁԱԿԱՆ – ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Իբրև նմոյշ մէկ մէկ օրինակ կը ղրկուի ամէն ուսուցչի կամ դպրոցի անօրէնութեան որ 3 դահեկանի նամակապոշմ կը ղրկէ

Յ. Մատթէոսեանի, Պայպըրթ Հաուս, կ. Պոլիս

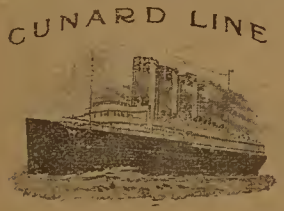

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ՇՈՓԵՆԱԻԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴ ՄԷՋ ԲԱԹՐԱՍԻ ԵՒ ՆԻՒ-ԵՕՐՔԻ

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ ընկերութեան բոլոր նաւերը, նոր կարգադրութեան մը համաձայն, կանոնաւորաբար 1 Յունվար 1914 էն սկսեալ պիտի հանդիպին ԲԱԹՐԱՄ և անկէ ուղղակի ՆԻՒ-ԵՕՐՔ, ընդհանուր վաճառքով և ճամբորդներով։

«ՔԻՒՆԱՐՏ», անգլիական հսկայ ընկերութիւնը այս գովելի ձեռնարկով գաղթականութեան, մանաւանդ Հայ ճամբորդներու դէպ ի Ամերիկայ արագ, հանգիստ եւ ապահով երթեւեկութեան խիստ կարեւոր խնդիրը միանգամ ընդմիշտ ապահոված կ'ըլլայ։

Ա. եւ Բ. կարգի ճամբորդներու համար մանաւանդ արագընթաց սպասարկութիւն, ընդմէջ ՊՈԼՍՈՅ, ԼԻՎԸՐՔՈՒԼԻ, ՆԱՓՈԼԻՒ, ԹՐԻԷՍԹԻ և ԲԱԹՐԱՄԻ։ Պոլսէն դէպ ի Ամերիկայ ուղղակի տոմսակ գնելու եւ ապրանք բեռնաւորելու համար դիմեցէք ք

ՎԱՃԱՌԻՔ ՍԻՒՆԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՔԱՐԱՓԻՆ ՎՐԱՅ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՄԼՐՔԷՋ ԹԱՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15

ԲԵՐԱ. — Այնալը Զէյնէփ. Սբ. Երրորդութիւն եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. ե.). Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան:

ՄՈՒՍԱԼԼԱ. — Անգլիական վարժարան. Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10.15 (Ը. ե.). Վեր. Յ. Ա. Ճէնիզեան:

ՊԱՑՈՂԼ ՀԱՈՒՍ. — Ֆինճանճըար Եոգուշու. Լմնանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. ե.). Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան:

ՍԿՒՏԱՐ. — Ամերիկեան Գոլէճին մատուռը. ժամ 10 (Ը. ե.). Տիար Կարապետ Քեռոքեան:

ԽԱՍԳԻՒՂ. — ժամ 7 (Ը. Թ.). Պատ. Բ. Պետրոսեան:

ՊՕՅԱՃԸ ԳԻՒՂ. — Կոստիկեան բնակարան. ժամ 3 (Ը. ե.), Տիար Արմենակ Շաղօեան:

Ե. Բ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՓՈՒ. — Անգլիական Միշըն Հաուս. ժամ 3 (Ը.ե.).

ԹԷՅ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԷՅ ԹԷՅ ԹԷՅ ԹԷՅ ԹԷՅ ԹԷՅ

ՀՈՏԱԻԷՏ, ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՄՆՆԴԱՐԱՐ

Փնտռեցէք սոյն «Փիղ» մարքայով Թէյերը Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներու Թէյավաճառներուն։ Կեպրոնաւաճառ Պահճէ Գաբրու, Սա տրպիէ խանին անկիւնը

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ, ՈՐԴԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ *ձեռքէ կը ծախուի հատ 40 փարայի*